

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, which is mostly illegible due to fading.

ARTICVLI

DE NATVRA

ET MVNDO A NO-

lano in principibus Europæ A-
cademijs propositi: quos loh. Hen-
nequinus nobilis Parisiensis sub eius-
dem fælicibus auspicijs contra vulga-
ris & cuiuscumq; aduersariæ Philoso-
phiæ professores triduo Penteco-
stes in vniuersitate Parisiorum
defendendos euulga-
uit.

Breuibus adiectis rationibus.

NIHIL quod ad vniuersalem fi-
dem atque religionem infirman-
dam faciat, dicturus & asserti-
ue vniquam definiturus, neque
ad certum philosophiæ genus pro

*ea quæ secundum humanam rationem est veri-
tate anteponendum statuendumque laboraturus,
sed vel ad (illustrioribus philosophiæ professoribus
A dignam)*

dignam) exercitationem: vel vt quanta sit adeo
 vulgate atque in ore plurimorum celeberrimæ Peri-
 pateticorum disciplinæ firmitas vel in firmitas, elu-
 cescat: Iordanus Brunus Nolanus subsequentes v-
 niuersis Europæ Academijs discutiendos proposu-
 it articulos, & ego Ioh. Hennequinus Parisiensis
 sub eiusdem clypeo in omnium literarum parente Lu-
 tetiæ vniuersitate, publicè defendendos exposui.
 Eos ita ipsi ordinasse placuit, vt horum series il-
 li seriei perpetuò respondeat, quæ in libris capi-
 tibus atque sententijs scientiæ & historiæ de na-
 tura apud Aristotelem comperitur.

ARTICVLI CIRCA PRIMVM PHYSICI auditus librum.

ARTICVLVS I.

De subiecto scientiæ naturalis.

VSQVAM Aristoteli natu-
 ralia, corporea, mobiliaque en-
 tia esse subiectum scientiæ non
 intelligunt Peripateticorum plu-
 rimi: neque Aristotelem ipsum
 ubique naturam exclamantem exaudiunt.

ARTI-

RATIO. PHYS. ARTIC. 3
ARTICVLI PRIMI
RATIO.

HIC nondum Aristotelicam, sed Aristotelicorum ferè omnium notamus in propriis principiis ignorantiam. Hic illud est in memoriam reuocandum, quod cum inter philosophos queritur, an aliquid sciatur, alijs partim, alijs verò prorsus affirmantibus vel negantibus, ad veram perpetuò respicitur scientiæ rationem, quæ cum illis primo posterierum analyticorum libro definita sit, nimirum de subiecto naturalis scientiæ, seu contemplationis naturalis inquirentibus, non obtrudendum est corpus, sensibile, mobile, naturale. Si subiectum scientiæ debet esse æternum, immutabile, verum, constans, simplex, vnum, semper ipsum, vbiq; ipsum. Neque etenim vniuersum ipsum, quatenus vnum, vniuscusque naturæ, absoluta substantia concipitur: Sed certè ipsa vniuersa natura, seu substantia, scientificæ (si qua est) obijcitur contemplationi. Illa inquã quæ principium motus omnis est Aristoteli. Illa quæ est substantia eorum, quæ in seipsis motionis principium admittunt: Non hoc cælum, non hæc astra, non ali-

A 2 quid cer-

quid certè tale, quo haud quidem scibilis, sed
 sensibilis opinabilisue sibi vendicat rationē. Hinc
 subiectum scientiæ demonstratiuæq₃ conclusionis
 perpetuò specificè singulariterq₃ sumitur, nusquā
 verò pluraliter atq₃ numeraliter: Siquidem de
 sole secundum speciem, aut certè de solis natura,
 de animalis natura, deq₃ animæ natura, quan-
 doquidem de solibus, de anima, deq₃ cælo, histo-
 ria perpetuò dicitur esse, non scientia. Curigitur
 contra Aristotelis morem, & omnium philoso-
 phorum dicendi consuetudinem, ens mobile, ens
 naturale, corpus mobile, corpus naturale & si-
 milia scientiæ subiectum astruunt? Cur vbi qua-
 ritur an de rebus naturalibus sit scientia, concor-
 diter omnes in eandem feruntur affirmatiuam,
 vt postmodum contra eos vbique adeò Aristote-
 lica reclamante præceptione, sophistarum more,
 ad excusationibus & glossematibus colorandam
 atq₃ pingendam potius, quam ad negandam fal-
 sissimam conuictāq₃ sententiam recurrant: atq₃
 ita quod excusare nequeunt, tam bene velare cō-
 tendunt, vt eorum pertinacis ignorantiae turpi-
 tudinem illi soli non videat, qui nihil omnino
 vident. Quid enim (per Deum immortalem)
 aliud est dicere, de ente mobili secundum rati-
 onem for-

onem formalem, vniuersalem, communem, quod eius essentiam, et simplicē quidditatem, non ratione qua compositum, subsistens, particulare, materiale scientiæ subiectum esse, quam docere non ens mobile, sed entis mobilis naturam esse, quæ scibilis valet subire rationem? Quid inquam aliud est isthæc loquēdi forma, quā irresolutissimi scq; ipsum destruentis & abnegātis indicium ingenij. Quid insuper aliud est, dicere de hominibus esse scientiam, secundum specificam & vniuersalem rationem, quā dicere non de hominibus sed de natura hominis. Non ne modificationes istæ de multis faciunt vnum, de plurali singulare, de naturalib9 naturale, de naturali naturā? Cōsiderate an Aristoteles docuerit vnquā dicere de Socrate, de Callia de Platone, esse scientiā, secūdu quod homo, de homine esse scientiam secundum rationem specificam, quoad eius substantiam, essentiam, naturam: an potius sint quorundam Scoticolarum voces, atq; similibus cucullatorum? dum verius Peripaterici dicant, nec de Socrate, nec de Platone, nec de Ioue, neq; de homine neq; de dijs, aliud esse præterquam historiam: sed de natura hominis, deq; natura deorum, (si qua fortè apud nos) tanquam de vniuersalibus scientia dicitur. Consideretur an Peripateticorum

more, scientiæ significationem, per communiter, propriè, & propriissime, an captiunculatorũ more distinguere consuescant. Sic illi de soccis, de catricibus, de præputiis: Grammatici rectè diptongandi, accentuandi, & punctuandi, caupone rectè coquendi, atque sophisticè propinandi scientiam dicunt. Nec minus agasones bestiæ recta domum redeunti scientiam tribuere possunt. Perpendite an iuxta philosophorum principum consuetudinem distinguentes dicant, particulare & mobile non primò, non immediatè, sed mediatè atq; secundò scientiæ subijci. Cũ ipsius Aristotelis vestigijs insistentes animaduertere debent, sensibile, mobile, particulare, nec primò, nec secundò, nec mediatè, nec immediatè, nec per se, neq; per accidens, esse posse scientiæ subiectum, quemadmodum quod est per se sensibile, ne per accidens quidem potest esse intelligibile, quod est per se particulare & mobile, nec per accidens potest esse vniuersale & immobile. Vnde nunquam Aristoteles in particularibus, scientiæ nomine vsus est. neq; vti docuit primo posteriorum Analiticorum libro inquiring. Qui quod omnis triangulus habet tres angulos sciuit, quod hic, qui est in semicirculo est triangulus, simul inducens

ducens cognouit. Neq³ vti docet vbiq³, vbi
 dum aliquid demonstratiue si illogizare contendit,
 siue circa naturalia, siue circa diuina, à physi-
 cis terminis vbiq³ abstinens, ad Mathematicos
 adsumendos deuoluitur, quò non desubiectis, sed
 de subiectorum natura, contemplatiuam specula-
 tionem esse insinuet. Qui igitur de mobili, de cor-
 pore, de naturali, immo de mobilibus & na-
 turalibus scientiam esse dicunt, ydem eam aiunt
 esse secundum quod & quatenus, ac si dicant, ob-
 liquè, excusatoriè, reflexiue, conuersiue, me-
 diatè, & communiter loquendo, impropriè, in-
 directe, secundario & per accidens: ydemq³ non
 sunt philosophi, imo nec Peripatetici, nisi scilicet
 dum quid, obliqui, reciprocales, indirecti, se-
 cundarij, accidentales, & improprii, propriè
 autem captiunculatores, fugacissimi, & trans-
 uolæ pugiunculi.

IDEM EX CONDITI- ONE SVBIECTI INSI- nuatur.

HIS ad maiorem elucidationem (quinto
 ita circa istiusmodi quæstiones, simbrinis
 maximè dilatare consueuerunt ysdè pliocore

mibi certe suadere possum) plures additæ subiecti scientiæ conditiones, quibus designati homines nobiscum Aristotelis vocem audire cogerentur. Si enim primò scientiæ subiectum debet esse ens, quia non ens, non est scibile: constat quod apud maiorem melioremq; philosophorum partem, naturalia (quandoquidem mobilia & inconstantia sunt) non vera, & non entia habentur & appellantur, & quod perpetuò constat atque manet, constare, atque manere dicitur, est natura. Si secundo subiectum oportet esse cognoscibile, quia frustra scire quærimus impossibile sciri, constat maximè cognoscibile (etiã si nō cognoscatur) haberi maximè verum ens, constans, talia non sunt naturalia vlla, sed natura.

Si tertio debeat esse intelligibile, quia sensibile & imaginabile, & opinabile, sensum, opinionem, atque fabulam statuunt, Intelligibile nimirum non est naturale vllum, imò naturale intelligibile nihil aliud esse constat, quam ipsam naturam, ipsaque est quod tandem ex naturalibus intelligibile resultat.

Si quartò oportet esse vniuersale, quia de particularibus scientia non est: certè quod in omnibus sit, & in omnibus verificetur & de omnibus verè dicitur, nihil aliud est quam natura.

Hinc

Hinc ubiq³, natura queritur, siue per vniuersale quod facit ad eius scientiam, vt pote vbi est scientificum, in quibus ipsa omnino ordinatissimè se habet, siue per particulare quod facit ad eiusdem historiam, vt in Meteorologicis, in ijs quæ de animalibus, de plantis, & in genus alijs. vt item vbi inordinatio est ex parte difficultatis, quæ turbat ingenium cognoscentis. Vnde Aristoteles circa suam de anima inquisitionem humiliter scientiens, ipsam inter historias circa naturam adnumerat.

Si quinto ipsum opus est, vt in vniuersis artis inquisitione partibus innotescat, vel saltem inquiratur, constat ipsam verificari, comprehendiq³ finaliter, tum in tota speculatione, tum & in vniuersis eius (quæcunq³ & qualescunq³ sint) partibus. Finaliter inquam & obiectiue, quia duplicem in quacunq³ arte subiectionem comprehendimus. Est etenim quod materiam adequat illam, vtpote quod subijcitur operationi, vltra & extra quod actio art sic non extenditur, sicut est lapis vel lignum, vel æs, vel ijs omnibus cōmune, in arte statuaria, quod tum omnibus tum singulis subijcitur operationibus. Est etiam quod finaliter adequat artem, vtpote quod operationi tanquam finis eiusdem obijcitur. Vltra

tra & extra quod, illa non intendit, sicut est in arte statuaria statua, quam totum opus, & singuli operis actus intendunt. Hic subiectum vñ intentionis materialiter, non est vñ totale, sed iuxta partium multitudinem multiplex: nisi quis naturale non quaterus denominat (vt frequenter capiunt ij, de quibus supra dictū est,) compositum ex natura quæ est materia, & ex natura quæ est forma, vel natura ipsum subsistens: sed quod denominat hab. tum scientiæ, vel historiæ, qui contra diuinum, mathematicum, magicum, logicum, morale & naturale distinguitur: quandoquidem subiectum explicitè in recto de tota phisica, & de singulis eius partibus prædicatur: Subiectum autem quod finaliter est subiectum & intentionis, obiectum vulgo appellatur, quodq; obiectiue considerari dicitur, certè est ipsa natura, vt manifestat ipse Aristoteles, qui omnium tractatum vbiq; reddens rationem, quoniam (inquit) de natura est scientia, circa naturam est consideratio, ad eam quæ de natura est historiā, hoc conducere videtur. quoniam methodus nobis est de natura. Si sextò opcre præcium est vt eius passiōes demonstrentur, id est quæ illi circumstant, quæ illud concomitentur, quæ illud antecedant, quæque con-
sequan-

sequantur, utpote causas & principia, ex quibus est seu cognoscitur: ad naturam sane omnia spectare videbuntur, cuius ubique rationes, modi, species, circumstantiae, indicia, effectus atque rationes, patefieri volunt. Si septimò deceat ut eo nihil aliud proprius adsignari possit intentionis subiectum, iam quodnam magis meliusque est vniuersale illud æternum, immobile, semper idem, intelligibile magis, à sensibili semotum, quod in materialibus in principio intenditur, in progressu queritur, in fine contemplari licet, præter ipsam naturam? ad quid aliud historię atque tractatus rerum naturalium aduertunt?

Si octauò. Peripateticis ex autoritate eorum principis definiendum est de subiecto intentionis, si ex verbis auctoris philosophi, cuius est maxime suam aperire intentionem, propositum artis exæcupari debeant. Audiant illum in principio primi de physico auditu, ubi proponens quid agendum sit circa principia huius philosophię, inquit, circa principia sciētie de natura. In principio tertij libri, illud ipsum repetit. Vbi tractatum de infinito adortitur, quoniā inquit de natura sciētia est, circa magnitudines & motū & tēp, & cætera, ideo huius sciētie propria cōsideratio est de ipsa. Circa principium octauij libri, adsignās causā pertractationis de primo motu, & de primo motore,

*considerationem hanc ad eam quæ de natura est
 spectare. Audiant illum in principio primi de cæ-
 lo & notent an aliud proponat ab eo quod in pri-
 mo, tertio, & octauo physica auscultationis pro-
 posuerit? Ibidem inquit, scientia de natura plu-
 rima circa corpora, magnitudines, passionēs &
 motus & principia talis substantiæ versari. O-
 mnia propter naturā, quæ in ipsis inuenitur &
 aperitur perlustrari. Vbi indicat se non per se cor-
 porum scientiam intendere, deq; eiusmodi quæ
 naturam habent præcipuè inquirere, sed vndiq;
 vbiq;, & per se, naturam persecutari, & ideo
 circa corpora & id genus alia speculari, vt na-
 turæ noticia subeat: minimè mobilibus animum
 addixisse, sed ei quod in ipsis est substantia, &
 immobile motus principium. Idem in principio
 tertij de cælo repetit, inquiens. In ijs quæ in hac
 philosophia considerantur, plurima esse ad histo-
 riam de natura, magis quam ad scientiam, quia
 plurima contemplatio est circa corpora compo-
 sita, vnde quasi ex historia, non ex perfectò vni-
 uersali, scientiam naturæ persequimur. Audi-
 ant illum tandem in principio Metheororum epi-
 logantem, notentq;, quod de vniuersis præceden-
 tibus tractatibus, non mobile, non naturale, non
 compositum, non aliud huiusmodi, sed naturam
 & mo-*

& motum se inquisiuisse resumit. Eius hæc extāt verba. De primis igitur causis naturæ, & de omni motu naturali. De astris autem & elementis secundum quod sunt disposita secundum superiorem lationem, (id est secundum quod habēt principium motus lationis, vtpotē naturam in seipsis) similiter de generatione & corruptione, quorum principium est natura. Audiant eundē ibidem, sequentes tractatus superioribus continuantem, indicantemq; se aggredi historiam eorum, quæ sunt secundum naturam, inordinatiorem tamen. Idem ex præmio libri de anima quo historicā appellat, cōsid. elicere possit. Idē in innumeris alijs locis aperit, quos ista luce videre & cōsiderare poteritis, vbi perpetuò accipit naturam, vt de quo est scientia, consideratio, contemplatio, historia. Cælum verò, Elementa, mobilia omnia, corpora vniuersa, tanquam circa quæ naturæ consideratio versetur, & tanquam ex quibus naturæ species intelligibilis eminet. At vbi vnquam de naturalibus, de naturali, de ente mobili, de corpore mobili, vel de alijs huiuscemodi, methodum, considerationem, scientiam, vel historiam dixit?

SECVNDVS ARTICVLVS.

In pro-

IN proœmio phisici auditus duplicē cognoscendi rationem quarum hæc quidem physica est, illa metaphysica, ab Aristotele insinuatam non capiunt: vt tandem in speculationis istiusmodi progressu non minus extra Aristotelis eorum principis intentiones, quam ex eiusdem intentionibus fallantur atque fallant.

R A T I O.

Circa secundū articulum illud animaduertere, quod cum Aristoteles in prima proœmij parte dicit, procedendum esse ex ijs, quæ sunt circa principia scientiæ de natura, notat ordinem quem tenere debet tractatus phisici auditus inter cæteros suæ naturalis philosophiæ libros. Cum verò in sequenti parte dicit, innatam esse nobis viam, ex notioribus nobis, ad notiora naturæ: vnde ab vniuersalibus, confusis, hoc est vniuersis, totis, cōfusis, contractis, compactis, indistinctis, veluti cōmixtis, ad particularia, partes, simplicia, distincta, absoluta, pura, immixta, à consideratione videlicet & contemplatione per modum contractionis & impuritatis, ad contemplationem absoluti, solius, nudi, atque puri.

Vbi notat ordinem quem habet contemplatio naturæ, per naturalem philosophiam, quæ
phisica

physica dicitur, ad contemplationem naturæ per-
 diuinam philosophiam, quæ Methaphisica no-
 minatur. Quid enim? Nonne à natura
 quemadmodum composita, vtpotè secundum
 quod huiusmodi. nempe vt est principium rerum
 naturalium, ad eandem absolutè capiendam,
 partim ex quinto Methaph. partim ex alijs eius-
 dem discipline libris. Nonne à principio, cau-
 sa & elemento rerum naturalium, ad absolutè
 capiendum principium, causam, & Elementum,
 post habitam eiusdem distinctionem & multipli-
 cem rationem ex quinto Methaph. et alijs. Non
 ne à materia & forma, actu & potentia huius-
 cemodi, ad materiam & formam, potentiam &
 actum, absolutè, ex cctauo & nono Methaph.
 præsertim? Nonne à cognitione vnius materiæ,
 vnius motoris etc. ad cognitionem vnius simpli-
 citer, & in contractè, à multitudine seu plura-
 litate principiorum, entium, specierumq₃ mo-
 tuum, ad pluralitatem simpliciter, à differentia
 contrarietateq₃ principiorum & entium, ad ra-
 tionem differentie contrarietatisque simplici-
 ter, vt sunt videlicet circa vniuersaliter ens,
 à consideratione motus vt sequitur naturam,
 estque subiectiuè in naturalibus vniuersis.
 ad considerationem eiusdem absolutiorem,
 distincti-

distinctiorem, simpliciorem, ut videlicet entis
 passio, atque specierum eius differentiam consti-
 tuens: à ratione finiti, contracti, ad naturalia,
 ad eiusdem distinctam, incontractam, & abso-
 lutam rationem. ex decimo Methaphisi. Nun-
 quid non à consideratione circa substantiam mo-
 bilem in phisicis, ad considerationem circa sub-
 stantiam absolute, simpliciterq; capiendam pro-
 greditur. à contemplatione mouentium intelli-
 gentiarum ut sunt motrices, ad earundem con-
 templationem pro ut sunt: a contemplatione vni-
 us principis motoris, ad eam quæ est vnius princi-
 pis absolute, ex duodecimo Methaph? Quis tan-
 dem non videt, quemadmodum à speculatione
 naturæ circa species sensibiles seu naturales, ad
 speculationem eiusdem circa species in seipsis, par-
 tim in tertio & quarto, partim in tertiodecimo,
 & quartodecimo Methap. vbi de vniuersalibus
 de principijs, de numeris, de ideis, usq; quæ sunt
 circa hæc, examinando & disputando inquirit?
 Hinc proportio Phisicæ ad Methaphisicam. 1. cō-
 cluditur esse, sicut considerationis de sumo, ad con-
 siderationem hinc quidem nasci secundum se, in-
 de vero curuitatis. 2. sicut cognitio secundum
 nomen, ad cognitionem secundam significati de-
 finitionem, & partium eius sensum. 3. sicut con-
 fusi

fusi mixtique conceptus, ad distinctum & immixtum. 4. contracti ad absolutum. 5. concreti ad abstractum. 6. rationabilis ad intelligibile. 7. ut scientia ad sapientiam, 8. ut intellectus speculativi ad contemplativum. 9. ut notitiæ adolescentis puerorum, quæ appellant omnes viros patres, & omnes feminas matres, ad notitiam adultæ aliorum distinguuntur unumquodq; : termini enim confusi in physicis accepti, in sua significata significatorumq; species distinguuntur in Methaphysicis, ut maxime patet ex quinto Methaph. ubi omnes significationes adducuntur substantiæ, causæ, principij, elementi, infiniti, cætorumq; quæ in naturalibus, non nisi obiter & ad modicum distinguuntur. Methaphysicus enim distinguit horum unumquodq;, utpotè qui ens non secundum vnâ contractamq; rationem, sed secundum omnem, absolutam & incontractam, quâ solummodò distinguendo, & in omnes rationes diuidendo. Aristoteles lucrari pertentat. quod quam feliciter faciat aliàs aperiemus.

ARTIC. III.

VNum ens infinitum immobile bene posuit Xenophanes, & eius discipulus Parmenides, & huius discipulus Melissus, nec feliciter

citer eos insectatur Aristoteles.

RATIO.

XEnophanes ex ipsius Aristotelis verbis æternū voluit esse quicquid est. Si ei⁹ quod est nihil, & non ens, non potest esse principium. si quidquid est, in nihilum labi nequeat, si omnia fiunt, nihil præexistit. si q³ ei quod est aliquid accedit, iterum ex nihilo fiat oportet. quia in eo quod est paucius, non est id quod est amplius, inque minore maius esse non potest.

Ipsū quoq³ ens, mole infinitum sit oportet, quia sicut nō habet principium temporis quādo factum sit, ita neq³ termini vnde factum sit: similiter neq³ temporis instans, neq³ magnitudinis terminum in quem desinat. Idem vnum sit oportet, quia plura ad inuicem necessario mutuo sese terminare oportet, inuicē q³ aliud ali⁹ finē esse.

Simile quoq³ vndequaq³ sibi, quia dissimilitudo iam proximē negata, pluralitatem statuit. Ipsum idem prædictis rationibus, eternitatis, immensitatis, vnitatis, vndequaq³ similitudinis, immobile sit oportet. Non enim mouetur, nisi quod aliquid excedit. & tale vel in plenum, vel in vacuum, quod extra infinitum esse nequit. Doloris. egritu-

egritudinis, morbiq; expers: tale enim sit oportet, quod neq; situ transponitur, neq; forma diuersificatur. Alteri quoque admiscibile non erit, admixtione enim quod non est procreatur, quod erat interit: admixtio item ex multis sit oportet. Hæc ille, qui ens & verum appellabat, quod mente intellectuque comprehenditur, rerum substantiam, naturam vniuersam. coetera verò quæ sensum communem & imaginationem pulsant, quæque in vultu & facie natura esse videntur plura, diuersa, contraria, mobilia, alterabilia, admiscibilia, ille non entia, non vera appellabat. Unde Parmenides eius socius atq; discipulus, se ab intellectu ad opinionem, ab eo quod est verum ad id quod est apparens, ab entis contemplatione, ad non ens rationem dixit proficisci, cum post positum vnum infinitum & immobile, sicut Xenophanes, ad ponendum duo contraria principia, hinc calidum, lucidum, leue, inde frigidum, obscurum, graue conuerteretur. Aduersus istos orthodoxa intelligentia examinatos, quid rationis habeat Aristoteles non coniicio, sed cum grauior occasio dabitur, ad singulas Aristotelicæ inuectiue partes respondendum.

ARTIC. IIII.

EX eo quod Parmenides dixit vnum vndique sibi æquale, atque sphericum, &

Melissus vnum asserit infinitum, minimè contradictio sequitur inter illos, sed potius alter alterū exponit

RATIO.

Quod est finitum non est vbique æquale, sed à centro duntaxat. quod si æqualitas à centri non differente distantia vel æquidistantia rationem obtinet, vndique æquale illud solummodo erit, quod vbique cẽtrũ habet, estque ex omni parte sphaericum. Sicut iuxta intelligibilem modum est in Deo, in natura, in vniuersi vna substantia, iuxtaque rationem propriam in hoc sensibili vniuerso conijcitur, in quo nulla stella, nullus mundus, nullus orbis in circumferentia dicitur alteri, qui sibi non sit in cẽtro quia vndique in vniuerso æqualis habetur ad magnum paruumque horizontem respectus. Infinitum igitur sit oportet, quod vndique æquale esse debeat.

ARTIC. V.

VNum igitur infinitum ens dicimus, ex quo quidem nihil effluat proprium & in quod nihil influat peregrinum.

RATIO.

RATIO.

PArticularia ea ratione corruptionem subire dicuntur, quia partium constantiam, ordinem & simmetriam, quam ad hoc vel illud integrum cōstituendum quādoq, nacta sunt, amittunt: vbi velut à diuersis continentis mundi regionibus, diuersæ veluti partes in vnum concorditer coalescebant: vnde iterum disidium perpeſsuræ, ab vno ad diuersas veluti regiones emigrabunt. quod sanè continuè (etiam cum compositum optimè consistere videtur) efficiunt: siquidem è quocunque composito (licet vbi magis appareat vbi minus) quedam sibi cognata, propriaq, effluunt, alijs influentibus peregrinis, & quoadvsq, hæc quæ ad vitæ suppetentiam faciunt, extrusa non fuerint, & quæ ad compositi fatale detrimentum sufficiunt intrusa non fuerint, constare, viuere, vnum, idemq, creditur esse indiuiduum. Vniuersus vero infinitum, cui nihil est extra, nec certe quod peregrinum illi accedat habet, nec quo eius domestica ab ipso recedant agnoscit.

ARTIC. VI.

B 3

Ipsum

Ipsum certè substantialiter est immensum chaos, vel aer immensus, vel atomi infinitæ: quibus ad rerum generationem atque vicissitudinem: ordinatricem, segregatricemque oportet præesse mentem, spiritumque omnibus infusum, omnia viuificantem, exagitantem, alentem.

RATIO.

Iuxta multiformem rationem, per multiplices vias & ordines atque media ad rerum naturalium contemplationem accedentibus, multiformis multiplexque occurrit, idemque verus atque scientificus definiendi & iudicandi modus: quocirca nulla est sententia & contemplationis via. quam non omnino indignus philosophus attulerit, quæ nobis in aliquo ordine, & certa quadam ratione non probetur: In omni tamen philosophandi genere, (licet ipsum non omnes expresserint vel curarint, utpote qui magis ad aliquam praxim, vel ad definitam quandam potius, quam ad vniuersam contemplandi rationem adspirarunt) alterum intelligimus quod rerum est substantia atque materia, alterumque quod omnium sit efficiens, director, & ordinator.

ARTI-

ARTIC. VII.

Logicè quidem definientibus aut mathematicè, simplicia compositorum principia videbuntur: ita enim literæ atq; sillabæ principia sunt dictionum, & lineæ figurarum, alioqui prius natura sunt dictiones atq; figuræ: haud secus in natura tutius intelligemus simplicia & particularia composita ex vno, & vniuersali chaos, exire atque segregari, quam ex hinc inditque positis simplicibus coalescere.

RATIO.

Certè aliter literæ atq; sillabæ extant dictionum principia, & lineæ figurarum, quam vulgata elementa dicuntur & intelliguntur principia corporum: hæc enim sunt veluti res, illa veluti signa quædam. Porro sicut non physicè punctus fluit in lineam, ut cuius esse possit materiale principium, neque linea in superficiem, neque superficies in corpus, sed abstractiue post corporis habitum sensum, istos subire placet progressus: ita nimirum ubi non sunt eadem vel similes naturæ resolutiones, ad vera secundum naturam principia comparata. nec philosophicæ sunt neque frugaliter disciplinales: quod si, ita est, philosophi illi, qui naturam

B 4

rationi,

rationi, non rationem naturæ conformant, & accommodant, logici sunt non phisici: temerarij machinatores, non frugi abstractores mathematici. magis itidem sophistæ quam philosophi.

ARTIC. VIII.

Nihil ieunius fingi potest quam materia illa prima Aristoteli rerum naturalium principium, quam sanè ex ipsiusmet. Aristotelis decretis è medio sublatam esse comperimus, si non mathematicum, logicumq; sed naturale potissimum res naturales exigunt principium.

RATIO.

Si petas ab Anaxagora, quid est materia? quid videlicet primum subiectum rerum naturalium? Respondebit, compactum, compositum, confusum, mixtum quoddam. habet similiter quod adferat Empedocles, habet Melissus, Democritus. Pythagoras Plato habet & alij certè quid adducant. Aristoteles autem non nomine, nec ratione al qua definit quid sit illud primum: adducit quoddam ens, quod ideo reale non dixerim, quia magis logicum quam phisicum rectè conside-

Consideranti tandem principium apparebit. Quale enim primum subiectum, quale primum principium, quod ab esse sequentium non absoluitur, quod nullam ex se, sed omnem aliunde habere dicitur actualitatem, esse potest? Quale quod botius alijs indigum, quam ut quo alia indigeant assumitur? Quod Aristoteles ipse ex suis fundamentis hanc materiam destruat, manifestum est ex pluribus propriæ philosophiæ locis. & præcisè ex ijs iisdem argumentis, quibus circa principium tertij libri de cælo agit contra puncta, lineas, atque superficies Platonicas: ibi nullum graue ex non graui, nullum corpus ex non corpore fieri, verè atq; constanter affirmat. Mitto nunc rationes quas in Dialogis de principio, causa & vno, & in ijs quæ de generatione circa materiæ actualitatem adduxi.

ARTIC. IX.

Ubi circa naturalia consideratio instituitur, principium secundum formam ad methaphisicam considerationem prorsus referatur, nulla Aristoteli ratio est:

RATIO.

B 5 Eius

Eiusdem artificis esse materiam atque formam definire, nemo est qui abnuat. & pluribus in locis ipsemet Aristoteles testificatur: Cur igitur pro principij secundum formam habenda ratione, ad Methaphysicam transmittitur, cum tale principium non minus physicum sit, eo quod est secundum materiam? Nunquid enim ipsum quatenus principium est, vlla ratione e materia queat absolui? Nunquid quod perpetuò materiam recipit, & in materia consistit, & citra materiam non comperitur methaphysicum esse potest Aristoteli? At & quicquid sit de hoc, vbi in methaphysicis (per Deum) de rerum naturalium formali principio magis definit, quam in phisicis de materiali? An fortè tunc de principio secundum formam determinat, cum Platonicas ideas, & Phythagoricos numeros nititur destruere? An talibus secundum formam principiis sublati, quipiam est quod eorū loco substitutum ab Aristotele possimus intelligere? An quemadmodum hic Aristoteles illud nobis innuit, quo omnia naturalia sunt materialiter vnum, ita ibi certum aliquid, & certa aliqua definiuit, quæ in natura specierum faciant diuersitatem, vtpotè vnde naturalia adeò numerosè secundum formam diuersificentur?

CIR.

CIRCA SECVN-
DVM LIBRVM.

ARTIC. X.

*Natura nomine dignius esse formā
quam materiam nusquam proba-
re potuit Arist. Priuationem quo-
que natura nomine insignire nes-
cio quam tutē potuerit.*

CIRCA SECVN-
DVM PHYSICI AV-
DITVS.

RATIO:

*Vsq̃uam ostendit Aristoteles, vbi
sit formarum naturalium cōstan-
tia, cum quippe omnes particu-
lares corrumpantur, neque com-
muniter neque præcisē rationem
eius principij, quod semper maneat oportet, habe-
re possunt. Ipsæ si ē potentia materiae edu-
cuntur, & non extrinsecus ab efficiente in-
ducuntur, in materia veriori modo sunt,
& a ma-*

& à materia actus rationem habent. Hinc quod
 est forma Aristoteli, alijs est non ens, qui vni-
 uersum actum & veritatem ad materiam refe-
 runt, quandoquidem hæc formarum omnium pa-
 res est & genitrix: nō est cōtrā formarum vlla,
 (qualē cūq; capiat Aristoteles) ipsius materie prin-
 cipiū. Quod verē perseverat materia est, quia
 non minus particularis quæ est in me & in la-
 pide, semper manet, quam vniuersalis: quicquid
 autem forma appellatur Aristoteli, (nisi ad vni-
 uersales faciat recursum) habet nouum esse &
 abesse, nouiter inquam in superficie materie ap-
 paret & euanescit. Quenam igitur forma est
 principium, si vlla quæ sit antè & supra parti-
 cularia non est Peripateticis? Quæ est in parti-
 cularibus, non est vniuersalis & incorruptibilis,
 & quæ est post particularia, intentionalis est &
 logica. Iactet igitur quantumlibet Aristote-
 les logicam materia & formæ distinctionem, quia
 nunquam vt realis philosophus, reale & physicū
 principium adducet formam, nisi vel factus Pla-
 tonitus recurrat ad ideas, vel Pythagoricus ad nu-
 meros. Porro si hæc sunt in natura ex ui mē-
 tis ordinatricis vel ex natura materie seipsam
 casu exagitantis, non est quod formam constitu-
 amus principium, sed vel efficientem & materiā,
 vel solam materiam, sub al. cuius contrarietatis
 conditi-

conditione & moderamine. Sed de actu materiae & de existentia formarum in ea, partim diximus in dialogo de principio partim: ubi de generatione pertractabimus, definiemus, ubi & de privatione, & de materiae appetitu quid nobis videatur aperiemus.

ARTIC. XI.

Astrologiam, Perspectiuam, & harmonicam tutius naturalis philosophiae partes in quies, quam inter physicam mathematicamq; considerationem medias.

RATIO.

Si Astronomiam, Perspectiuam & Harmonicam physicae partes fassus esset Aristoteles, nemo illum naturalem philosophiam perfecisse existimare potuisset. Atqui cur has inter mathematicam & physicam medias appellabimus disciplinas, cum inter abstractum a materia, & cum materia coniunctum, medium imaginari nequeamus? Non ne & Aristoteli physica est linea quam Perspectivus accipit? Non ne physicos numeros Harmonicus? Non ne physicum accipit circulum, & quandoq; lineam & figuram Astrologus

logus, ubi (siue imaginata sint hæc, siue realia, siue intrinseca, siue extrinseca sphaeris ipsa dicantur) semper cosmicam materiam respiciunt.

ARTIC. XII.

Locum & tempus necessariae sunt rerum naturalium causæ & ad nullam positarum quatuor reducibiles: propterea tamen illas non destitit Aristoteles contra antiquorum consuetudinem sine vlla ratione prætermittere.

RATIO.

Quis à tempore & loco, rerum naturalium productionem absoluerit? quis horum quidpiam citra hæc fieri vel esse dixerit? quis hæc non per se causas fateatur, cum causam facti ut plurimum adducimus temporis oportunitatem atque loci: defectusque rationem loci temporisque penuriam? Quis confidat hæc ad aliquod vel plura vulgarum causarum genus referre, cum neque pars rei sint, veluti materia & forma. neque efficientis præcisam rationem habeant: sed & continentis, adstantis, circum-

circumstantis, consistentis, & conseruantis: neq₃ finis sunt rerum magis quam ad rerum finem, si non à finis ratione longè non absint. Imò neque exemplar ad formam quæ rei pars est reducitur, neq₃ minus finis ad efficientem reducitur, quam exemplar: & ideo non minus meretur distinctum causæ genus nominari exemplar, quam finis. Aut igitur ad capita efficientem & materiam cum Platone causarum numerum reducamus, aut pari ratione ad pariter causas plures positis progrediamur.

ARTIC. XIII.

Nunquam natura errat: sique interdum monstra non produceret, erraret.

RATIO.

Non errat qui facit quantum & quale in se est, qui præstat quod melius commodius que fieri potest, expeditque magis. & subiectum materiæ opus, pro subiectæ materiæ ratione tractat. Imò sicut intellectus atque sensus se habet ad obiectum suum quod si melius aliterq₃ respiciat quam ipsi res sit errat: ita et natura ad proprium subiectum, in quod si aliter agat, quam ipsum aptum natumque sit pati, errat, Neq₃ igitur in vniuersali neq₃ in particulari error est.

ARTIC.

ARTIC. XIII.

Natura fortuitum nihil esse potest.

RATIO.

Quicquid sanè natura facit, intendit, intendebatq₃ facere: vndique certas determinatasq₃ habet causas, certum determinatumq₃ finem. quod autem fortuitum dicitur, absolute à fortuna non est, sed ad hunc vel illum, cuius est incertus, insperatus, inexpectatusq₃ euentus. Sed pro ampliore quæsitæ resolutione notandum, naturam agere omnia, & non vnum sinè alio, Omnia item vnā esse substantiam, quæ non fit, sed est. Cui sanè enti innumere adueniunt dispositiones, quarum hæ quidam sunt finis, illæ verò ad finem. Porro cum non sint ipsa rerum substantia, & id quod est, nihil est ita finis, vt ad aliud non tendat, vicissimq₃ ad omnia tendāt omnia, diuersorumq₃ respectu, & finis sunt & ad finem, & contra finē. Distinguentibus igitur naturam, in eam ex qua fit omne, & eam quæ facit omne. & quatenus ipsa est omnia, vt actus potensq₃ formare & omnia a possibilitate & potēs omnia fieri; apparebit quæ
admo-

admodum in ijs qui dicuntur agere propter finem natura agit propter finem, & in agentibus finem, natura agit finem. & in ijs quæ sunt ad finem, natura est ad finem, in ijs quæ sunt finis, natura est finis. In ijs quæ à certo remota sunt fine, natura à certo fine remota est. Si etenim vna est omnium rerum substantia, vnum subiectum, vna natura, de vno prædicata omnia certè verificantur. Si natura imaginetur extra rerum substantiam, vt quiddam perse existens, atque sepositum, rationabilius sanè esset querere, an agere propter finem illi secundum vnā, vel alteram contradictionis partem contingat. Sed vbi natura est ipsa vniuersalis rerum substantia, & ipsum quod est, in diuersis sanè contrarijsq; habitis suppositis, diuersas contrariasque adsumunt denominationes & habitudines. Eiusdem quippe substantia est, in eodemque nature gremio dicitur contineri, cui de frigore destruyente conqueri, & cui de eodem construente gaudere contingat. vbi igitur omnia agant propter finem, natura agit propter finem: si nihil ita agit, natura non agit: ita si quedam agunt, quedam verò non agunt, circa vnā rerum substantiam contraria contradictoriaque concurrent: Dum interim per ipsas dispositiones, & ordines in

C ipsis

ipsius ordinibus & in diuersis subiecti partibus, alijsq₃ dispositionibus, impossibilitas, repugnancia atq₃ fuga consistit. Istud in eadem subiecta linea erit manifestum, in qua simul duo recti anguli, alter rectus alter verò curuus, alter maximè rectus alter maximè curuus, rectus pariter atq₃ curuus exoriuntur, rectus simul & curuus intereunt. Ita vna est contrariorum natura, subiectumq₃, prorsusq₃ eadem substantia illis subiicitur. Idem igitur principium, medium, finisq₃ naturalium omnium natura est: eadem nempe vsia eius quod est bonum & malum, bonum & non bonum, calidum & frigidum, amicum & inimicum: idem est quod omnium horum denominationem suscipit, de eodem (inquam) omnia verificantur, atq₃ prædicantur.

ARTIC. XV.

Rerum naturalium necessitatem ad omnes causas æqualiter referimus, quia temerè Aristoteles diuersa causarum genera ea ratione comparat, vt ad earum aliquam necessitas magis referatur.

RATIO.

Temers

T Emerè queritur, an prolificationis necessitas ad patrem magis conspiciat, an ad matrem, cum tam malè hæc sine illo, quam iste sine illa prolificare possit. Similiter an materia plus concurrat an efficiens. In omnibus item necessariò circumstantibus, iuxta diuersum causandi genus, comparatio vlla locum non admitit. Porro in eodem causæ genere consideranti, si agens vnus cum alio, vna materia cum alia, locus vnus cum alio, tempus vnum cum alio conferantur, accidet sanè vt rei necessitatem non equaliter ad hoc atq; ad illud referamus.

ARTIC. XVI.

CIRCA TERTIUM LIBRUM
VBI DE MOTV.

Actus existentis in potentia secundum quod huiusmodi, non magis definitio motus est quam multorum aliorum, quæ eadem ratione facillimum est definire. Sic etenim quies est actus existentis in potentia secundum quod huiusmodi, vita est actus existentis in potentia, anima est actus existentis in potentia :

quem sanè definiendi modum vtpotè nugacem
spernimus.

CIRCA TER- TIVM PHIS. AVDITVS VBI DE MOTV.

RATIO.

*O*mnisquidē forma Aristoreli act9 e-
xistentis in potentia est, siue sub-
stantialis illa sit, quam immedi-
atè suscipere dicitur prima mate-
ria, siue accidentalis, quæ subie-
cto in actu existenti superinducatur. Ita igitur
actus & potentia ad inuicem referuntur, vt v-
bique horum alterum & sit alterius, & ad alterum
sit. Hinc potentia vitam habentis endelechia a-
nima est, vita est perfectio viuere potentis, &
quies ipsa cui motus opponitur, non minus actus
existentis in potentia est. Imo & si omnis motus
est propter quietem, potiori ratione hac actus
eiusmodi erit, quam ille possit esse.

ARTI.

ARTIC. XVII.

NEc tutè motum actum imperfecti, neque
 sat verè actum imperfectum dixeris vni-
 quam, interdum enim est actus perfecti,
 perpetuoq; actus perfectus est, si ad illud quod
 ad ipsum est in potentia secundum quod huius-
 modi respexerimus.

RATIO.

OMnimotui minimè conuenire constat, esse
 actum imperfecti, motus enim cælo vt a-
 ctus perfecti conuenit apud Arist. ipsum.
 Et apud nos globis vniuersis. Hæc est ratio e-
 ius vt moueatur naturaliter. quod si non moue-
 retur, non esset sanè cælum Aristoteli: non enim
 altius neque profundius definit cælum, quam cor-
 pus circulariter mobile. Ille sanè est actus per-
 fecti, qui conuenit subiecto existenti in maximè
 sibi naturali dispositione, & vltimum attingenti
 endelechiæ terminum: vt ergo actus perfecti est
 anima, ita & motus iste naturalis qui animæ
 presentiam per se tanquam propria passio conse-
 quitur, imo concomitatur. Nec obest quod omnis
 motus est propter indigentiam, ne dicamus ipsum
 esse actum perfecti, quia gradus sunt in rerum

speciebus, & vnaqueq₃ suis numeris perfecta intelligitur. Porro vna numeri species quia ab alia comprehendatur, vel alia cōprehendat, imperfectum non dicitur. Hinc imperfectū non est astrum, quia cælo indiget, imperfecti nō sunt soles, neq₃ terræ, quia mutuo suffragantur. quaten⁹ hoc est illis natura inditum, vt alia horum ordinem habeant ad alia. Quod si perfectionis ratio eōusq₃ intendatur, vt ipsum perfectum sit, quod nullo indigeat, vnum erit perfectum vniuersum, neq₃ dicetur perfectum, quasi perfecte factū, sed quatenus in eo nihil est infectum: itaque motus est actus imperfecti, quia vnum duntaxat immobile quod est ens, quod est vniuersum. sed non ad hoc respexit Aristotelis sensus. Quod subinde actum imperfectum, dixerit motum, non satis videre possum, quomodo excusare possit vt vniuersaliter valeat: quia mobilis, quatenus mobile est: quis alius actus esse posset quam motus? edificabilis, quatenus edificabile, quis alius actus vel perfectio esse potest quam edificatio? nunquid edificium? at edificium non est motus, sed post motum naeta perfectio, & actus qui non conuenit mobili, quatenus mobile: domus enim est actus perfectus edificabilis quatenus, notat potentiam non ad motum, sed rem constitutam, vt pote edificium: edificabilis autem, quatenus

notat

notat potentiam ad ædificationem, motus quidem ille actus perfectissimus est, & ultimus. Ædificabile primo modo dicit potentiam ad motum esse, & ideo domus est eius actus perfectus, ædificabile secundo modo notat potentiam ad motum, & ideo ædificatio est eius actus perfectus. Perpetuò igitur mobilis quatenus mobile est, motum actum perfecti dicere debuisset Aristoteles. Mitto nunc an motus sit definiendus, quem qui sensu non percipit, nulla vnquam definitione percipiet.

ARTIC. XVIII.

Motum non in quattuor vel sex tantum, sed in omnibus reperiri prædicamentis dicere debuisset Aristoteles.

RATIO.

Certè sicut in substantia est motus Aristoteli, quia accidens est in ea tanquã in proprio subiecto. Secundum substantiam motus est Aristoteli, quia tales habentur generatio & corruptio. in quanto & secundum quantitatem est motus, in loco, & secundum locum est motus, in qualitate, & secundum qualitatem est motus. Ita in

C 4 relatio-

relatione, & ad relationem: quia & ipsi aliquādo mouentur qui sit pater, qui sit dominus, & quod modo est quod prius non erat, animo motus intelligitur, quod si in quibusdam liceat abnuere, sunt certè in quibus negari non potest: ex motu enim locali, & motu secundum generationem, & secundum quantitatem necessario sequitur motus secundum habitudinem & relationem, qua aliquid dicitur genitum, filius, pater, dextrū, superius, maius, minus, æquale. Pariter ad act. & in actione seu agere, ad passionem seu pati, & in passione motus est. si hæc ipsa motus non sunt. Similiter in situ & ad situm, in quando & ad quando, in ubi & ad ubi. in habere, & ad habere. si quis rectè iudicet, videbitur esse motus, cum sit as sit sedens, cum hesternum sit hodiernum, dum quod est domi, sit in foro. quod non est annullatum & vxoratum, sit vxoratum & annullatum. Cur igitur motus species nunc quidem quatuor, nunc verò sex tantum faciat Aristoteles, addiscere vellem libentissimè. Nunquid & totidem predicamenta?

ARTIC. XIX.

MAgis definiunt motum qui ipsum alteritatem, inæqualitatem, & non ens quoddam esse

dam esse dixerint, quam qui actum eiusmodi qualem astringit Aristoteles.

RATIO.

Non est quod Aristoteles inde urgeat, quod alteritas, inaequalitas, & non ens in ijs quae non mouentur, vel mota quiescunt, verificatur: quicquid est hoc, non est illud, & quicquid vni est aequale, alteri est inaequale: & nihil esse potest, quod alterum non sit ab aliquo, siue in motu, siue extra motum. Cum quippe alteritas, inaequalitas, & non ens distinguitur in absolutum intrinsecum, & ad idem subiectum, & in respectiuum, extrinsecum, & ad diuersa subiecta, videbitur prorsus alia ratio in moto & quiescente. quod enim mouetur in seipso, & ad seipsum, semper est alterum & inaequale, & non ipsum, idemque: siquidem per motum magis non ens datur, & in non entitate esse, quia perpetuo aliud & aliud esse recipit. aliam aliamque quantitatem, aliam aliamque qualitatem: quod verò iam est, atque quiescens, respectiuè duntaxat non ens, inaequale & alterum dicitur.

ARTIC. XX.

Motum dicere possumus magis esse in mouente quam in mobili, item magis in mobili quam in mouente, nec non æqualiter in vtroque, & ab vtroque.

RATIO.

Motus primò est in mouente, vt in principio actiuo, primo, & perse. In mobili, tanquam in subiectiuo & materiali, Æqualiter in vtroque, formaliter, Æqualiter ab vtroq, originaliter. vt rectè consideranti manifestum. Primum & secundum facile patet, tertium putà quod sit æqualiter in vtroque formaliter, indè elucescit, quia non magis efficiens, mouens dicitur, quam subiectum sit ab ipso motum: nec magis subiectum motum dicitur, quam eius mouens ille dicatur. Ideo motus est ratio æqualis ab vtroque vna proueniēs, quia ex mouente è q, moto resultat motus, sic vt ex vidē te & viso, visio: operāte & operis subiecto, operatio: quæ vt in ipsis est, formaliter dicitur, vt autem ab ipsis prouenit, originaliter, & ideo patet etiam quartum. Hic contemplari licet quatuor, nempe operantem, operabile, operationem, opus.

VBI

VBI DE INFINITO.

ARTIC. XXI.

Illud propriissimum, quod communem facit dubitationem, per id quod in cogitatione non deficit numerus & mathematica magnitudo, nusquam diluit Aristoteles. non enim plus

debet habere imaginatio naturalis, vel naturaliter posse debet, quā natura: quinimò quid aliud crediderim esse imaginatiuam potentiam, præterquam naturæ umbram emulatricem?

RATIO.

Vnde ex parte huius potentie naturalis est infinitum, ut imaginatio quantitatem quantitati addendo non quiescat, neque illi terminetur dimensio simpliciter, & aliquid extra mundum nequeat non fingere, siue vacuum sit illud, siue plenum. Vnde etiam alicui naturali talis, tantāque potentia, inest non secundum naturam certaratione illi ro-

illi respondentem? Nisi ambulationis gratia, natura pedes non effecisset animalibus: neque contri-
buit potentiam ad terminum quem non attingat,
neque decet vt naturale quidpiam, terminum
quem natura præscripsit, (vel fortè non exupe-
rat) excedere possit. vnde enim hoc à natura?
si in natura nil frustra, contra naturam, citra
naturam. & certè tale vltra naturæ vires nun-
quam intendatur oportet. At inquiet quis, quod
à pari possemus credere esse homines maiores cœ-
lo, vel tam magnum saltem quam cœlum est,
iuxta antropomorphitarum sententiam ex eo lo-
cò, in quo Deus dicere introducitnr cœlum, sedes
mea, terra scabellum pedum meorum, quodnam
igitur templum edificabitis mihi? Porro non
propterea quod imaginatio illud potest, necesse
est idem naturam posse, vel efficere. Ad hoc dici-
tur, quod nec naturæ potentia, nec rationi re-
pugnat, vt cum vnum sit ens, vna substantia, v-
num infinitum informe, illud possis denomi-
nare quolibet modo, seu sumere sub cuiuscunque
formæ, vel speciei ratione: quia tandem adeo nō
est absurdum, vt accipit Aristoteles in primo phi-
sicæ ascultationis, si quis Heracliteā referat pro-
positionem, omne quod est, esse hominē vnum, vel
aliam aliquam huiusmodi substantiā, licet e-
nim species quoad earum molem & quantitatem
& figu-

& figuram, sequuntur conditionem huius a-
 stri quod habitamus, unde magnum & minimū
 specierum connascentium in eo intra definitos
 quosdā (etsi indefinitè) terminos contineantur,
 nulla tamē species absolutè certū definitūq; rati-
 one vlla numerum habet atque molem. Hinc quæ-
 dam species animalium, quæ in animalibus nāso-
 cuntur, in maioribus maiores, in minoribus mi-
 nores apparent. Sic maiores sunt vermes, in quo
 corrumpitur caro equina, quam caro passeris.
 Quia igitur non est pars materiæ, ex qua non
 possit esse homo, est sanè in potētia natura, vt infi-
 nitum hominem faciat, imo vt fecerit infinitum
 hominem, imo vt sit infinitus homo, & infinita
 quælibet species. Sed vbi (inquies) vnquam appa-
 ruit? Nō est opus (inquam) vt appareat, quia infi-
 nitum neque terminatum est, neque figuratum.
 Ergo (inquies) infinitus homo, infinitus asinus, infi-
 nitus c? Itainquā quia infinitū est vnū idēq; es-
 se, totum indifferens in vna substantia, vnū ens,
 in quo homo est verè, asinus est verè, aurum ve-
 re, & verè est quicquid est: quod verò non est
 infinitum, vnum, immobile, sed figuratum, finitū,
 mutabile, non est verum, sed non ens, sensibile,
 opinabile. Quod igitur imaginatio quidlibet infi-
 nitam ad molem persequitur, non fallitur: sed
 alius naturam imitatur, & ad veritatem apellit,
 quam

quam sensus, ad veritatem inquam primi intellectus, qui non potest intelligere nisi vnum, neque potest intelligere nisi infinitum. Infinitum enim est quod potest, illud operatur: vnum idē q₃ est quod est, quod potest, quod agit: ideo vnu est illi nomen indescriptibile, ineffabile, & omnia nomina illi cōuenire possunt, & nullum nomen. Exijs si cui aliqua videtur absurda, ipse ampliore indiget declaratione, cui non est hic locus. interim ne temere iudicet.

ARTIC. XXII.

NEgamus Aristoteli corporis rationem esse planitie terminatum, sicut & numeri rationem numeratum esse non concedimus, petit. n. in principio philosophus iste, quotiescumque tales adsumit definitiones.

RATIO.

CVM inquit, Aristoteles, est de ratione corporis esse planitie terminatum. & ex hoc inducit, corpus infinitum non esse

non esse, suo more ex suppositione falsorum, priorumq; principiorum incedit. supponenti verò corpus infinitum esse, superficie terminari non erit omnis corporis ratio, sed finiti tantum corporis.

ARTIC. XXIII.

Nulla quoque ratione fulcitur Anaxagoram arguit, infinitum se ipsum firmare asserentem.

RATIO.

Infinnum quia infinitum, maxime non nutat, non trepidat: infinitas enim est maxima immobilitatis ratio, ideo infinitum se ipsum firmare dicitur, quia ex sua ratione habet, atque natura, firmitatem. quare (inquies) non defertur? ex intrinseca causa respondebimus, quia infinitum est, quia non habet extra se spacium, quia non habet terminum unde & quo feratur. Se ipsum firmat igitur, quia ipsum est sibi ratio firmitatis: neque enim vi, neque natura est alicubi, quia est uniuersum & ubique.

ARTIC.

ARTIC. XXIIII.

Nobis non est impossibile simul infinitum dicere corpus, & locum quemdam corporibus esse.

RATIO.

Si non superficies, sed spacium quoddam locum est, nullum corpus, neque vlla pars corporis illocata erit, siue maximum, siue minimū, siue finitum sit ipsum, siue infinitum.

ARTIC. XXV.

Infinitem & nos dicimus cuius secundum quāritatem accipientibus semper aliquid accipere extra est. Neque abhorremus ab hac definitione. Infinitum est cuius nihil est extra. Item, cui nihil est extra.

RATIO.

Omniū particularium finitorumq, compositorū aliquid est extra: quia in omnib9 est semper peregrinū quod influit, & est propriū quod effluit. Omniū particulariū aliquid est extra,

est extra, & sphaera totius est qua participant, & ideo quod in ipsis est, erat extra. infiniti vero nihil est, neque fuit, neque erit extra. & ideo infinito soli conuenit ut eius nihil sit extra vniuersaliter, hoc est, neque actu, neque potestate.

ARTIC. XXVI.

Finitam Aristotelis est ignotum, falsum, & impossibile: notum, verum, atque necessarium est infinitum plurium philosophorum.

RATIO.

Omnia videmus perpetuo ad aliquid finire, siue sensu iudicante, siue imaginatione persuadente, siue ratione argumentante. Et difficilius est, persequi curam probandi terminum omnium extra quod nullum est corpus, neque vacuum, neque locus, neque spacium. hoc enim quomodo sit nuncquam potuit persuadere preceptor Aristoteles, neque alius, & ideo finitum ipsum, & terminus vniuersalis, est inconueniens, falsus, & impossibilis. ut per alias proprias rationes indicauimus in dialogis de infinito vniuerso. Nullum infinitum terminatur, nisi quod est priuatiue infinitum. id est incompletum, imperfectum, mancum sinem, desiderans: non autem negatiue, quod neque perfecte dicitur, neque imperfecte.

ARTIC. XXVII.

In finitum dicimus non solum ut materiam, sed
& ut actum.

RATIO.

Non est materia infinita, sine aliqua poten-
tia & actu, sed ubique actus, alicuiusq;
forma particeps. non est enim vacuum sine aere
vel alio corpore- siue vacuum capias ut spacium,
siue ut determinans, non est locus sine locato.

CIRCA QVARTVM LIBRVM VBI
DE LOCO.

Translatio corporum indi-
cat magis locum esse spacium,
quam quidcumque ali-
ud, Est igitur receptaculū
corporū magnitudinē habē-
tium, ad nullā quatuor cau-
sarum reducibile, sed per se
quintam causæ genus referens.

RATIO

Propter translationem (inquit Aristoteles)
non solum manifestum est locum esse aliquid,
sed &

sed & quandam potentiam obtinere: sed ò Aristoteles, hac potentia quinam esse potest in superficie potius quam in spacio? cur potentiam tendendi ad locū suum non prohibitum, per superficiē dicis potius, quā per propriū spaciū? Individuum secundum latitudinem, mathematicus (inquam) locus tuus, quomodo naturalem vllam vim admittere non nequeat? quæ enim physica qualitas potest superficiē corporis esse propria, vt trahat alliciatque locandum? quinam tripliciter dimensionatum, vna dimensio continebit? Illud sanè in quod transfertur corpus, opus est vt capiat, id verò quod capit, spaciū est, non superficies: in tali enim loco, qualis est inter duos istos circulos, corpus solidum (cuius dimensiones omnes sunt æquales externo circulo) locari non potest. quomodo ergo superficiem externo circulo æqualem, sufficere ad loci rationem facies? Non ne corpus vndique se ipso plenum requirit necessariò aliud nullum corpus esse quod spaciū ab extrema illa circumferentia, vsque ad medium totius, vel eius cuiuscumque partis occupet? Cur enim Hesiodus citatur rebus faciundis locum, vacuum, spaciū, chaosque præponens, vbi ille non tecum (ò Aristoteles) superficiem continentem, (quæ nisi corpora sint, esse non potest) sed spaciū quoddā supposuit, in quo mirabilem illā potētiā

prioremque omnibus esse oportet: ipsum sanè est sine quo nullum aliorum, quodque sine alijs esse posse intelligitur. Proinde quod duo corpora non sint simul, non prohibebit vna corporis continētis superficies, sed differens quod vtrisque debetur spaciū. Hoc neque elementum est, neque ex elementis, non enim elementa corporea habet, neque incorporea. haud quidem corporea, quia non sensibile. haud incorporea, quia magnitudinem habet. Porro vacuum est seu spaciū in quo sunt corpora magnitudinem habentia: siue elementa, siue ex elementis constantia percipias. Esse autem duas dimensionis species, alteras quidem spaciij, alteras verò eius quod in spacio, neque impossibile est, neque inconueniens, sed maxime necessarium. Neque est quod locum ad definitam aliquam quatuor causarum referre cogat Aristoteles, cum ipse nobis cū tēpore sextum causæ genus constituat, & Platoni exemplar addenti, septimum. Nec negamus Zenoni, quod cum locus sit, alicubi sit: est enim alicubi, vt in quo aliquid sit. non autem alicubi, quod in alio sit. Quæ non translata augentur, non mutant spaciū, sed amplius adsumunt spaciū, si illis augmentum accedat in ijs quæ à solo extrinseco principio, extrinsecus additione facta, maiora fiunt.

ARTIC. XXIX.

LOci nimirum continere est, minime autem terminare.

RATIO:

Continere quidem loci est, terminare autem alius est principij, quod tantum & tale corpus locatum constituit. certe tutius dixeris illud quod terminat locum, esse locatum, quam e contra. nisi loci significationem quis trāserat ad uas in quo aqua vel aer continendus, eiusdem mole atque figura terminetur. alioqui ideo mihi tantus locus est in aere & in aqua, quia ego tantus sum, & ideo terra tantus locus est in cœlo siue spacio vniuersi, quia terra tanta est.

Differentia quidem inter locum & spaciū hac est, quia spaciū est nomen absoluti, locus nomen respectiui: hinc spaciū est locus propter locatum, & locatum maius, spaciū maius exigat oportet: quod si ita est, potius potius locatum terminat locum, quam locus locatum. locatum enim definit contrahitque spaciū adesse locum, talem locum, tantum locum: quamuis nullum spaciū sit sine corpore. sicut nullum corpus est sine eo, quod occupet spacio. Loci porro est ut sit alicubi spaciū, non alicubi in spacio. & spaciū

D 3 est vs

54 IORD. BRVN. NOL.
est vt sit vbique locus, & non alicubi in loco. si
benè percipiant Zeno & Aristoteles.

ARTIC. XXX.

STultum est locum ad esse materiam vel for-
mam coactare, cum possit esse, sitque, ali-
ud.

RATIO.

POtuit sanè Plato dixisse, materiam esse re-
ceptaculum quoddam, & locum quoddam re-
ceptaculum esse. Non propterea calumnie lo-
cus erat, vt iuxta Aristotelis censuram, recepta-
culum illi idem fuerit quod materia. & materia
idem ac receptaculum.

Porro si Plato vel alius quispiam dixerit
locum esse materiam, talem intelligat materiam
oportet, ad qualem, & per qualem, in qua & que
nō sit rei pars, sed rei subiectum propter receptiuā
facultatem. & quia sicut eidem loco diuersa suc-
cedunt corpora, ita diuersæ formæ eidem sub-
iecto permanenti similiter. Cur autem locum ad
esse materiam vel formam obliget Aristoteles, non
satis indicat, postquam in suis cathégorijs locum
quantitatis speciem declarauit, & postquam do-
ctor iste negat negat locum esse materiam vel for-
mam, cum longe absit ab eo vt sit pars rei. Deter-
minat

minat tandem esse aliquid, quod neque materia, neq₃ forma, neq₃ compositum quid sit, sed ferme quid logicum suo more. & nescio quale semimathematicum, ubi locum formam quādam astringit, quia uti forma terminus rei est; oblitus eius rationis, quæ militat contra se ipsum. Aristotelem, nō minus benè quam contra Platonem. quomodo enim accidentalis formæ rationem obtinet respectu eius cui non inest ut forma? quomodo locus est locati forma, cum sit alius, nēpe continentis corporis superficies? quid item ad locatum confert, et quid locatoerit, si corporis contenti ideo forma, quia corporis contenti superficies est. Si porro locus non terminus, sed antiquiore & generaliore, physica & rationali magis significatione, spacium rei locatæ æquale est, habet sanè locus suū terminum in spacio, sicut & res, & cum re ipsa cuius locus est: conterminatum itē, nusquā rei terminatiuum intelligitur.

ARTIC. XXXI.

Totum fluuium non dicimus esse locum, sed spacium ipsum potius in quo fluuius est. Neque sphaeræ medium aut vltimum locus esse potest, sed spacium quod implet illa, & ideo quāuis corpori non sit aliquid extra, erit nihilominus in loco.

SI locus sit spacium (inquit Aristoteles) infinita erunt loca, translato enim aere & aqua, idem facerent partes omnes. At nobis non inconuenit, partes aquæ esse in aqua sicut in toto. in spacio autem sicut in loco quas sane finitas siue in finitis accipias, finita infinitæque illis debebantur quæ repleant spacia? Siquæ velis vnũ continuu corpus aliqua ratione indefinitũ secundũ partes acipere, non vrgebo. Cum item tota aqua transfertur, & partes aquæ consequenter transferuntur, non est necessarium quod locus transferatur. & consequenter loci sit locus: vt enim totum & partes transferantur, ita totum atque partes locum mutant: dum tamen spacium, quod vniuersi spaciij pars est, immobilitate permaneat. Quamuis igitur partes non mutant situm in toto, locum tamen cum toto mutant, vbi in aliud spacium transmigrant. A Equiuocè sanè ad locum qui est pars spaciij vniuersi, dicitur locus qualis est vas. quod cum aqua plenum de loco in locum transferatur, locus cum locato transferri dicitur, propriè autem non minus locatum quoddam est vas, quam aqua. Ex his patet ratio, quare non totum flumen, vel aliusmodi quidpiam dicimus esse locum, sed spacium in quo flumini est. Non
cælum

cælum est locus, nec cæli quiddam, sed spaciū in quo cælum est. Non inquam medium in cælo & vltimum locus est, sed spaciū id erit, quod medio, & vltimo terminatur. Sic enim, non quædam tantum corpora sunt in loco, & vniuersum corpus, & corporis vniuersi partes, in continuo sunt illocata, quia in loco illud sit, cui corpus aliquod est extra, continens ipsum: sed quicquid corpus est, in loco est. Talis vere locus est, qui nihil rei est, qui neque maior, neque minor. superficies vero continentis, aliquid alicuius corporis quod continere dicetur est, quatenus item continens contento maior est certissime. Talis locus est propter translationem, in translatione enim, non tantum oportet esse terminum ad quem, quanto magis spaciū quod deserat, per quod feratur, & in quo sistat: & vt motus sit in loco longe magis incomparabiliter queritur spaciū in quo quid mouetur, quam intra quem terminus. Neque tantum per positionem superficiei corporis continentis, quantum per spaciū positionem locatum poni necesse est. Talem oportet esse locum immobilem. Ita enim superficies corporis continentis, sicut & contenti, cum proprio moueantur subiecto, oportet. Talem quoque esse locum immediate adijstentem locato, cum semper inter duas superficies duorum corporum, aliquid mediet oportet. ipsum

*verè est aliud loci genus, quod vacuum interies-
tum determinansq, dicimus.*

ARTIC. XXXII.

M*Inimè verum est quod rectè mouetur
magis mutare locum, quam quod cir-
culo torqueatur.*

RATIO.

N*ihil sanè mutat locum, si ad vniuersale
spacium quod est vniuersi corporis, quod
circulo circa proprium centrum moue-
tur, referatur. Idem totius corporis considerabo
spacium, nec propterea non existimabo ipsū totū
mutare locum, quia vbi circulus iste circa centrū
mouetur, omnes singuleq, eius partes locum
mutant. non minus quam si rectè moueantur.
(A) B) quia quod est in spacio A. sit in spa-
cio B. & quod est in spacio B, sit in spacio A.
Putare autem quod tantummodò partes lo-
cum mutant, toto in eodem loco consistente, acci-
dit ijs, qui tantum per extrinsecam superficiem
& extremum suæ molis intelligūthac esse in loco:
quia vno inconuenienti dato, plura sequuntur.*

VBI DE VACVO. ARTIC. XXXIII.

Cur

*V*r non idem vacuum, locum spaci-
cium. plenūq; dixerim: Neq; enim
illis ad stipulamur qui ideò quia a-
er aliquid est, vacuum esse dicūt.

RATIO.

Vacuumⁿ spaciū vt pote in quo actu nihil
sit nos non ponimus, sed spaciū certè in
quo modò vnum, modò aliud corpus neces-
sariò contineatur. quodque primò ab aere reple-
ri natum est. Est enim nobis ens infinitum, &
nihil est, in quo aliquid non sit. Hinc nobis de-
finitur vacuum, spaciū vel terminus, in quo
sunt corpora, minimè vero, in quo nihil est.
Cum vero vacuum locum dicimus sine corpore.
ipsum non re sed ratione à corporibus seiungi-
mus. Sicut cum dicimus colorem pomi esse qua-
litate illam visibilem in pomo, citra illud cor-
poreum, tangibile, gustabile, odorabile, & quic-
quid aliud, colorem sine subiecto & concomitan-
tibus accidentibus, non modo verè, sed etiam vè-
rum definimus, neq; mentimur, atq; si dicamus,
colorem pomi esse sine substantia subiecta, sapore
& ceteris. Dicentibus item vacuum esse spa-
cium sine corpore, id est spaciū illud conti-
nens citra corpus contentum, non accidit sanè
idem esse vocè, punctū, et vacuum, quia illa spaci-
a non sunt, in quib; aliquod corpus esse possit.

Nam

Non potest sanè Aristoteles negare, esse spaci-
um vnum idemque, in quo erat aqua. & modò
est cubus, quod cum neque aer, nequa cubus
sit, quid erit? quomodo desinietur? quomodo no-
minabitur? quare vacuum illud non dicitur? quod
nisi esset, non haberet certè corpus vbi alterius
corporis loco succedat, neque locum vnde rece-
dens alteri cedat. Nihil enim illuc mouetur, vbi a-
liquid aliud est, sed vnde cessit aliquid, aliud, qui
a cubo iniectus in aquam, non est in spacio in quo
est, sed in quo erat aqua, & vbi nihil est, sed
si quid aliud esset, ipsum esse non posset. Vnde
quidquid mouetur, quia nam mouetur, nisi per-
vacuum, vt pote per spacium, in quo nihil aliud
est? neque enim per vacuum moueri intelligimus,
vel in vacuo esse, in quo nihil est neque mouetur,
ne ipsum quidem quod illic mouetur, ibiq; est.
Vbi quoque densatio sit & rarefactio, oportet non
minus quam vbi translatio sit, partem parti ce-
dere, & consequenter corpus corpore trudi, in
eodem loco, id non est possibile, nisi sit spacium à
corporibus distinctum, successiuè vnum atque al-
terum recipiens. In spacio verò in quo nihil esse
videtur, aer certe est, inter aerem vero atq; cor-
pus sensibilius, nihil phisice mediare dicimus, li-
cet mathematicè aliquid inter duas diuersorum
corporum superficies semper intelligere oporteat.

Quod

Quod sane medium si nominare velis, non aliter certe poteris, quam alia ratione vacuum, locum, quod non sit spaciū, sed spaciij terminus. Sitq; reuera, ubi nullum est corpus non tamen spaciū, sed spaciij extremum, quod si vacuum appellare libet, vacuum corpora determinans, esse intelligatur, loci, spaci, locatiq; conterminum. Dicimus quoq; quod cum aqua migrat in aerē, minus subiecta materia spaciū exigit, minus verò cum in aquā transmutatur aer. Non propterea sequitur interdum alicubi vacuum esse sine corpore. natura enim ita providet, imò necessario naturaliter fit, quod terra vel sole, nunc ad vnum, nunc ad alterum tropicum accedēte, in hisce se per equalis transmutatio succedat. Neq; enim obest, quod plus aeris fiat ex aqua (ut ex vasisque que ex mutatione humidi in spiritū, perfringuntur, es manifestum) quia si hinc modica aqua migrat in multum aeris, modicum aeris alibi in modicam aquam mutatur. dum vitatur contrarium à contrario. Ad id autem non oportet circulum vel motum rectum definire, Undique enim aucta aqua vel aere, vndique totum corpus maius minusve redditur. Non enim minus tardus ue crescit totus lacus, si illi è subterraneis emergat aqua, quam si defluat è montibus, vel è celo pluāt. Ex his omnibus manifestum est
tandem

tandem, idem esse locum, spacium, plenum, vacuum, & quod non est aer vacuum ipsum, sed primum cui vacuum replere conuenit. Dicitur plenum quatenus habet molem cuius est susceptiuū: vacuum, ut sine illa intelligitur, locus ut continet.

ARTIC. XX XIII.

Vacuum est spacium in quo tot corpora continentur. Ipsum est vnum infinitum cuius partes ibi tantum sine corpore esse intelligimus, ubi corpora corporibus contiguantur, & alia mouentur intra alia.

RATIO.

Vacuum est à quo corpora recipiuntur, & in quo corpora continentur: recipiuntur, autem ab eo, dū eodem spacio sē per immobili permanente, (quo nihil fixius esse potest, aer vel aliud alio in ipso cedit. Interim igitur nihil per vacuum ferri intelligitur, quasi ante ibi nihil extiterit, quia aer est ubi nullum aliud corpus sensibile apparet. qui sane aer ipse esset locus, ipseque, esset vacuum, si non moueretur. si non cederet corporibus alijs eodem succedentibus in spacio. Porro quia ubi erat aer, ibi aliud est corpus, ubi vna aeris pars extiterat, alia conuincitur adesse, ideo non ipse est natura loci, spacij,

Spacij, vacui. Hic non est quod se torqueat Aristoteles, quod cum cubus tantam habet magnitudinem, quantum habet vacuum, propterea eadem sunt dimensiones cubi, atque vacui. potiusquam aequales. Sicut enim differt corpus cubi ab aequali vacuo & loco, locatum videlicet a loco, ita dimensiones corporis a dimensionibus spacij seu vacui differant oportet. Neque propterea sequitur, quod eadem ratione quotlibet dimensiones in eodem erunt loco: inconuenit enim simul duplices esse locatorum dimensiones. dimensiones autem locati atque loci simul, compositasque quodam modo esse, prorsus est necessarium, Nusquam enim tantum corpus locabitur, nisi tantundem sit (quod ipsum capiat) dimensione spacium. Oportet igitur a Aristoteles, locum facere corporibus, praeter cuiusque molem, non enim aliter exceptio & collocatio fit, nisi in eodem spacio C. (quod est quid aliud a duobus) in quo erat A. fiat B. Cum enim cubus transfertur, suas easdem secum habet dimensiones, ibidem ijs quae sunt spacij perpetuo permanentibus: dum infinita in eodem successiue sibi corpora cedant.

ARTIC. XXXV.

Non igitur ullus erit motus si non sit vacuum, omne enim mouetur aut a vacuo, aut ad vacuum, aut in ex vacuo.

RATI-

R A T I O

Nulla neceſſitate (inquit Ariſtoteles.) ſi motus eſt, vacuum eſſe oportet. Tum quia (contra Meliſſum) poteſt alterari plenum, tum quia in motu ſecundū locum, corpora ſibi cedant oportet. Nos ad hæc concedimus, & conſentimus, non oportere eſſe ſpaciū quod motum faciat ſine corpore, tale enim vacuum & natura reſpuit, & nos vlla ratione non cogente, ponere non debemus: ſed vacuum eſſe poteſt, in quo ſibi cedant, ſuccedantq; corpora, ſi ſpaciū idem reuera eſt, quod iam ab aere occupatum, ab aqua nunc occupetur, poſtmodumq; ab alio aliquo poſſit occupari, ab hiſce omnibus diſtinctum conſequenter. Neceſſe eſt enim aliud quid vere eſſe, a me & ab aere ſpaciū, in quo aer mihi, & ego aeri viciffim cedimus.

Quod item inquit Ariſtoteles. oportere motum eſſe in tempore, & ideo vt motus ſit temporalē eſſe oportet, cui mire obſtat vacuum, quia nulla eſt proportio uelocitatis inter id quod per plenum mouetur, & quod per vacuum. Iſtud ſane nobis non obſtat, quia non tale ponimus vacuum, quale alicubi vel aliquandiu immoretur ſine contento aliquo corpore. Nihilominus tamen & ſi illud ſit, non tollit propterea motum
tempora-

temporalem. Non necessarium est moueri in instanti, quod mouetur per vacuum. Oportet enim etiam spacium non esse indiuisibile, neq; corpus quod mouetur: Ubi verò spacium est corpus diuisibile, licet nulla ex sit parte medijsistentia, quid necesse est motum in instanti fieri? Si enim ponatur, quod ego per lineam A B. moueri debeam a termino A. ad terminum B. inter quos terminos neque aer neque aliud corpus iintermediet, nunquid non propter molem meam atq; distantia A B. quæ est 50. passuum nihilominus mihi conficiendi erunt. 50. passus, quam aere mediante? Procul dubio quamuis velocitatis differentia soleat accedere etiam à diuidendo medio luto, aqua vel aere, nihilominus tamen aliæ tarditatis velocitatisq; rationes reliquantur, oportet enim successiue alternatimq; passus extendere. & successiue pars post partem recedat à termino, moueatur per medium, & attingat terminum, & quodam ordine distantia partes, etsi nihil contineant, pertranscat. Neq; propterea accidit vt aliquid per nihilam moueatur: vacuum enim non est absolute nihil, sed nihil eorum quæ mouentur. Est tamen verum spacium, locus, & necessarium omnium receptaculum, quod non minus debet esse verum, & necessarium Aristoteli, vt in eo sibi diuersa cedant

corpora, quam eidem materiae necessario veris-
 simeq₃ esse oportet in eodem diuersae recipiantur
 formae subiecto. Quatuor igitur nobis in genere
 sunt velocitatis tarditatusq₃ rationes, aut quia
 mediij, et spaciij dimensio differt, facilius enim
 atq₃ citius cedit aer, quam aqua: aut quia ipsum
 quod fertur differt, quia velocius fertur quod
 magis valet sibi locum aperire. aut differt ter-
 minus ad quem est motus, sicut differt termi-
 nus minus naturalis a magis naturali, & natu-
 ralis à præter naturali: ad quos maiori, vel mi-
 nori sponte vel violentia feratur. In his omni-
 bus quod ad motum spectat, vacuum nihil con-
 ducere videtur, cui nō motū vel quietem: sed lo-
 cum & continentiam tantum est administrare.
 Ut enim materia equaliter se habet ad omnium
 formarum receptionem, ita spaciū ad omnium
 locandorum continentiam indifferenter. quæ
 quidem propria natura hinc indeq₃, hac illacq₃,
 huc illucq₃ versum definite moueri contingat.
 Quatenus aliquid feratur per id quod erat plenū,
 non fertur tamē per id quod est plenū: & id quod
 mouetur in orbe mouetur sanē in spacio in quo ni-
 hil, quod verò mouetur motu recto, op⁹ est ut aliud
 illi cedat. In ijs itidem quæ pelluntur volūtariē, et
 nō cū ratione, dicit Aristoteles virtutē acquiri à
 medio aere, vel alio, cum potius ab eo impedian-
 tur.

tur. sed ipsum quod fertur, innatā vel impressam habet virtutem, qua ad illam loci differentiam ad quam pellitur, feratur, quæ virtus impressa quādiu durat, tamdiu pellit: vt vbi quis pilā sursum iaciat, illi leuitati proportionale impressit. ad cuius certe lationis differentiam nihil facit medium, quamuis ad lationem simpliciter sit necessariū, quia nisi sit spacium per quod feratur, nulla latio esse potest. Non tamē ideo eius est definire propter quid quod mouebitur stabit alicubi.

Ex hoc igitur quod vacuum nullam habet differentiam non necesse est corpora in vacuo quiescere, vt videtur Aristotel, sed per vacuum, vel a motu sibi naturaliter vel alia ratione indito non impediri, quia vacui non est vt motum determinet, sed vt sit illud in quo, vel per quod aliquid quiescat vel moueatur. vel vt natum est se habere, per seipsum, vel ad alia sese habeat. Immo tale naturaliter oportet esse spacium, quale cum nullam ad motum differentiam habeat, vel faciat, non magis faueat vna, quam alia ratione motis: non magis ijs qui mouentur, quam ijs quæ quiescunt. & ideo spacium per quod res naturaliter moueantur, potius debet intelligi vacuum quam aer aliudvè quod

resistat, vel cedere debeat. Sed decet esse in quo hæc mutuò resistant, atq; cedant. Vacuum non tollit proportionalitatem motus, licet enim tollatur ratio velocitatis, quæ est ab obfistente, remanet tamen ratio quæ est à diuersitate terminorum, vt sursum & deorsum, ratio item quæ est à qualitate spacij, ea quoq; quæ est à mole mobilis, ea tandem quæ est à virtute pellen-
tis extrinseci vel intrinseci: medium igitur nec est, nec esse potest velocitatis tarditatisq; ratio. Tandem quaecunq; & quodcunq; sit medium, per quod res ferantur, contra rationem videtur quod dicitur ab Aristotele, mobile à medio habere quod moueatur: ù per mediũ alia ascendat, alia descendant, & quaque versum deferri videmus, hæc quidem & illa, tunc nuncq; tardius, illa vero & ista nunc tuncq; velocius, in quibus quamuis quod est in medio (quod Aristoteli medium dicitur) aliquando magis aliquando minus resistit, vt aqua impurior, magis quam purior, hæc quæ magis quam aer, nūquā tamen medium per sese habere vim qua pellat, ostendi poterit.

ARTIC. XXXVI.

Vacui non solum continere, sed & determinare est: & ideo ipsum locum sine corpore vel spacium in quo corpus est esse dicimus, neq; alio quam leui quadam ratione locum atq; vacuum differre sentimus.

Vacuum

RATIO.

Vacuum certè etiam oportet esse, quod determinet: quod enim tellurem ab aere discernit ne sint continuum, nunquid tellus ac telluris superficies? aer ne an aeris superficies? Nonne determinans aliud ab ijs esse oportet? Ibi igitur ponimus vacuum sine corpore, ubi corpora corporibus contiguantur. ibi vacuum non est sic mathematicè spacium interiectum, quia est inter duo corpora necessario, & inter utriusq; superficiè positum, si enim duo corpora sūt contigua, quæ oppositis diuersisue motibus mouentur, vel quorum alterum mouetur, alterū mouet, vel alterum quiescit, non est quod communem habeant superficiem, sed inter utriusq; proprias, aliquod spacium, vel spacij terminus esse debet, quod qualecunq; sit, aliter quam vacui nomine inscribi non poterit, si neutrum esse potest extremorum. Haud aliter quam ubi vnitas est à dualitate discreta, intermedium aliquod sit opus est, quod neq; vnitas sit, neque dualitas, neq; numerus. vt igitur vacuum rationaliter est in numeris, atq; mathematicis, ita realiter intelligatur in physicis determinans. Non datur vacuum, spacium, sed medium contiguous corporum: si enim esset spacium haberet extremum distinctum ab extremo duorum

corporum & fortè oporteret, ad huc quærere in infinitum quid mediet inter illa extrema vbi vacuum est locus secundum aliam rationē, quia est locus qui continet & est locus qui terminat.

Vacuum verò spaciū in quo corpora continentur, est vnum infinitum, cuius partes alicubi sine corpore esse intelligantur, nempe vbi corpora corporibus sunt contigua, vt vnum continuum facere non videantur. ita tamen necesse est inter uerè continentem . spheramq; contentam, aliquid extet intermedium. Hinc igitur quamuis vacuum in vniuerso sit vnum continuum, propter corporum distinctionem habeat quod in insitum &, compræhendens distinguatur. quemadmodum quamuis vna continua lux, quæ in aqua & in aere est, eā tamē quæ in aqua est ab ea quæ in aere est dicim9 terminari, tāquā a corpore, & à quodam inter vtrumq; corp9 medio, tanquam ab extremo. Hinc certè continentie dimensionum, specifica diuersitas non obstitit, quia vt in alio articulo dictum est, "dimensiones vacui ad corporis dimē siones collocandas nō sunt impossibiles, sed sunt adeo necessariae, vt nullæ aliæ sine alijs esse possint, quæ sicut dimensiones spaciū minores, corpus minus, maiores corpus maius recipiunt, ita & nullæ nullum. Mitto quod non solum dimensiones vacui, & quod neq; substantia est, neq; ac-

videns, si Peripateticè significant hæc nomina) concurrunt cum corporis dimensionibus, quod est substantia quædam. et cum dimensionibus lucis, vel coloris alicuius, quæ dimensiones corporis diaphani adæquant, licet dimensiones illas non luci, sed corpori illuminato proprias dicendo persisterent, Peripatetici: sed nos interim non urgebimus.

ARTIC. XXXVII.

Vacuum tum seperatum quid à corporibus, tum ipsis imbibitum, tum vnum continuum dicere non formidamus: id enim necesse est.

RATIO.

Non ita vacuum corporibus insitum dicimus, vt ex pleno & vacuo corpora componantur (quamvis fortè benè dictum sit, apud eos, qui vacui nomen pro aere vsurpant) sed quia cum omne corpus collocari oporteat, & & spacij dimensiones quæ ipsum excipiant exquirat, oportet vt spacij dimensiones cum corporis dimensionibus sibi ita respondeant, & se inuicem adæquent, vt harum continuitas, cum illarum continuitate quasi correlatiuè mutuo se ponant. Vacuum igitur licet physicè

E 4 verè

verè, realiterq₃ sit separatum, tamen a corporibus non est, sed ratione dictitante concipitur. Concipitur autem per analogiam corporum eodem in spacio succedentium. Sic materia Aristoteli, logicè concipitur, logicè tamen ipsa quid est non intelligitur sine forma vlla, per cuius analogiam cognoscitur.

Intelligitur ergo vacuum a corporibus separatum, vel quatenus naturam refert a corporibus distinctam, vel quatenus ipsis ad eorum distinctionem interijcitur. Corporibus item dicitur insertum, imbibitum, insitum, ob dimensionum eius cum illorum dimensionibus concursum. Continuum tandem vnum infinitum dicitur, quatenus citra habitudinem ad particularia, vnum est omnia recipiens, continens, terminans, comprèhēdēs, aliud ab vniuerso, a particularium mole, & particularium terminus, diuersas suscipiens denominationes.

Quod tandem ad totam hanc materiam spectat, occulere nihil uisus est super hoc negotio Simplicius Peripateticus, magis quam suus princeps, qui post explicatam Aristotelis intentionem, melius: tandem definiens inquit. Vacuum quidem per se spacium & corporum quoddam receptaculum, quod etiam habet aptitudi-

aptitudinem ob diversas ipsorum deifferentias, fortè nondum ex dictis sublatum est. Etenim in raris & densis oportet esse quēdam locum & interuallum, aliud à corporibus. quod quidem cōprehendit rarum. Non enim à corpore proximo fit, sed in ipso interuallo à quo corpus proximum impulsū, vel densum excessit. Videtur etiam Plato vacuum reuera, & omne corpore priuatum interuallum confutare, nam vacuum hoc actu quod euertat continuationem & consensum vniuersi intercidat, prorsus non est, neque quicquam confert vt sit.

VBI DE TEM- P O R E.

ARTIC. XXXVIII.

Tempus quod est mensura motus non est in cælo, sed in astris, & primus ille motus quem concipimus, non est alibi quam in terra subiectiue.

RATIO.

E S

• Sitem

SItempus ponatur nobis vt Aristoteli, mensura motus, non propterea ponetur in cælo, cuius non est subiectiuè motus ille, quo omnia tempora & motus metiri dicuntur, sed certè in astro: si quippe motus ille quo omnia velocissimo raptu circa terram exagitari videntur, in terra subiectiuè re vera comperiatur, tot sanè erunt in vniuerso tempora, quot sunt & astra. Neque enim potest esse tale vnum in vniuerso, vt omnium motuum mensura existat: quandoquidē si nos essemus in alio astro, apertissimè constaret breuissimum motum omnium esse alium ab isto, sicut in Luna constat alium esse motum diurnum, vbi octo & viginti dierum spacio, in sua superficie recipit, quod hoc astrum tellus spacio viginti quatuor horarum. Proinde cum tempus vt quid fluens imaginetur, oportet ipsum continue regulatissimeq; fluens intelligere: at qui nā motus iste diurnus illius potest esse mensura, quādo motus super linea æquinoctiali non sit diurnus neque equalis? si non equaliter per regulas duos alios motus exorbitet, quorum alter dicitur octauæ, alter nonæ spheræ dicitur proprius, vnde circuitus ille tū regulariter tū & irregulatè producat? At in motu illo quas duas partes equalēs accipies? vbi duos fingeres motus proportionales? An si prouideas diuidendo hanc mensurā vnā,

motum

motum vnum, & distinguendo in duobus circulis, meridiano videlicet & æqui noctiali, aliquid promouebis, vt tandem certa lex partium vnus vel alterius circuli habeatur?

Porro reuera omnes circuli, qui videntur & verificantur in cælo per nostros astronomos, nō sunt nisi vsurpato nomine circuli, neq₃ fideliter per circuli canones iudicari possunt. Regula igitur motus diurni, siue à sole capitur solo, siue à terræ tantum motu, siue ab vtroq₃, siue ab his, siue ab alijs circuitibus, nulla est prorsus neq₃ esse potest geometrica: si quippe regulariter diuidere lineam helicam non est possibile, & motus supra ea equalis omnino & exacte ad rationem, non est naturalis, quo nam igitur pacto se commetiri poterunt motus atq₃ tempus? vbi enim est ista temporalis mensura? vbi est illud sibi æquum, quod aliorum æqualitatem & inæqualitatem iudicet? Qui a primus motus Aristoteli habebatur omnium regulatissimus, vtpote cui motus octauæ spheræ hic singularis esset primus, ideo ex ipso capta est ratio temporis, & mensuræ durationis omnium; at quid nunc diceret, si alios motus comperirer, diurniq₃ motus mensuram millegeminis irregularisq₃ commotionibus turbari videret? Iam vides ad quod & quanta errata vnus rei ignorātia atq₃ præsumptio hominē istū adegerit. Ecce quomodo

cadunt

cadunt sex illæ rationes, quibus motus cœli, tempus asserebatur. tanquam per ipsum primò mensuretur duratio successiua. 2, quia sit maximè famosus. 3, quia sit omnibus communis. 4. quia sit inuariabilis. 5. quia sit primus omnium. 6. quia sit minimus, vtpote velocissimus.

Postquam de ratione mensuræ est primò vt agnoscatur per ipsa alterũ quantũ est, secundo vt sit vnius generis cum mensurato aut simplici. cer aut per easdem conditiones alterum, vel vtrum que habeat longitudinem, vel successionem, vel intensionem. 3. vt sit nota, imò notior vt pote per quam alia innotescant. 4. vt persistet eadem, ne deceptionem causet in iudicio. 5. vt sit minima, vt nihil sit quod hanc mensuram subterfugiat, minima autem non simpliciter, sed secundum sensum.

ARTIC. XXIX.

Potius motus est mensura temporis, quam tempus mensura motus: verius enim per motum nouimus durationem, quam e contra: quamuis enim hæc mutuo se mensurari contingat nunquam quoddam tempus mensura motu serui. tñ prius quidã motus mensura temporis extiterit.

RATIO

R A T I O

Cum tempus sit duratio quedam, quæ quidem licet absolute mente capi possit & definiiri, tamen à rebus absoluta non inuenitur. quia relative ad durans & durantis dicitur. Sicut igitur locus vnus, infinitum vnum, infinitum spacium commune pro vniuerso infinito esse oportet, ita vnum tempus commune, vna duratio nec finem neque principium vllum recognoscens. Et veluti sub vno infinito spacio continuo communi infinita particularium loca, propriaque spacia intelliguntur, quæ singulis quibusque quadrant, ita sub communi vna omnium duratione, diuersis diuersæ durationes atque tempora appropriantur. Differunt autem duratio atque spacium, quia vndique in generali & particulari spacium immobile manens, tempus verò velocissime fluens intelligitur in ijs quæ citissime mouentur, tardius in ijs quæ ægrius mutantur, minime in ijs, quæ nullam suscipiunt alterationem, scilicet quæ horam sub tempore licet collocare, ea quidem ratione, qua non eorum quæ mouentur modo, sed & omnium quæ sunt, & consequenter durare intelliguntur, tempus dicimus, dum tamen sicut locum vniuersalem, immensum spacium, ita & tempus vniuersale æternitatem dicimus. Sub vna igitur
duratione

duratione alia dicuntur aeterna, alia simpliciter temporalia. & horum alia maioris alia minoris ætatis. & in his accidit menti accipere tempus, tum vt mensuram, tum vt mensuratum. dum vicissim tum quantitatem durationis per motum, tum motus quantitatem per durationem inquirimus: interim tamen nunquam tempus est mensura motus, nisi ipsum prius vt motus definitum capiatur. Imò semper tempus alicuius reuolutionis quantitas est, & propterea magis atque per se motus est temporis mensura, minus autem atque per accidens tempus est mensura motus. ita tandem vt verius dicamus non motum per motum, quam motum metiri per tempus. dum postquam motus quandam durationem pro mensura accepimus, per ipsum alias motus durationes examinamus. Ex quo constat, nos certè cognoscere de tempore per motum potius, quam de motu per tempus. Et certè vbi videt Aristoteles exemplo eorum septem qui Sardis apud heroas dormierunt. quod nulla est perceptio temporis, ob id quia nulla est perceptio motus, debebat poteratue concludere motum esse temporis mensuram. potius quam tempus motus.

ARTIC. XL.

Nihil

Nihilominus tempus esse dicimus, si omnia qui
 euerint: propterea non tempus sed tempo-
 ris cognitionem motui alligare debuit Aristote-
 les.

RATIO.

Certe si motus non esset & mutatio, nihil
 temporale diceretur, idem vnumque esset
 omnium tempus, vna eandemq; duratio,
 quæ æternitas dicitur: imo tempus quod est cu-
 iusque rei acta, nullum esset. esse igitur temporis
 iuxta suas species pendet à motu.

Iam si accidat omnia quiescere, accidet ne pro-
 pterea hæc non durare? imo durant, vna eadem
 quæ omnia duratione durant. Sed nullo existente
 motu, nulla durationis eius erit mensura. Erit
 igitur motus mensura temporis, seu durationis o-
 mnino in ijs quæ certam definitamque duratio-
 nem admittunt, sed reuera magna ex parte id ol-
 fecit Aristoteles, cui cum placuit accipere tem-
 pus mensuram motus, tempus motum diurnum esse
 voluit, & idè non accepit durationis speciem ab-
 solutè, sed secundum esse ad quandam motus spe-
 ciem contractam. Si nusquam igitur fuisset
 motus, diuersæ non essent durationis species, sed
 vna & sine nomine (quod à differentia origi-
 nem habet) æternitas. Sed si ponantur o-
 mnia quiescere, cur numerus temporis, a numero
 motus

motus absolui nequeat, ego non satis videre pos-
 sum, nisi pro principio habeam, vt temporis signi-
 ficatio omnino legi illius Peripateticæ defini-
 tionis coarctata sit, potius quam (vt fieri debet)
 temporis ratio tum absolute tum respectiue ca-
 piatur, vt tum vno, tum alio modo sit. Ex ijs au-
 tem modis tempus non modo vt motum numerans,
 atque mensurans, sed vt per motum mensuratum
 numeratumque capiatur. Quod autem ad quie-
 tem attinet, & hanc per motum mensurari dici-
 mus atque tempus, quod si omnia quicuerint, non
 propterea desinet tempus esse durationis mensura,
 quia vna erit omnium duratio, vna quies. Vnde
 sicut rebus motis, vnius motum per alterius motum
 iudicamus, ita tunc vnius quietem per omnium
 quietem & omnium quietem, per vnius quietem
 (nisi inæqualitatem de ratione temporis esse ve-
 lis atque mensuræ,) tempus iudicabit. Quando-
 quidem mensura duplex est, alia quæ sumitur a
 parte respectu totius, vt cum dies mensuratur per
 horam, alia quæ sumitur a toto ad totum, & hæc
 duplex est, adæquata videlicet, vt vbi toto pon-
 dere B. quod est quinque librarum, ponderamus
 ponderabile C. totidem librarum, vel cum vlna
 ligni mensuramus vlnam panni. & proportio-
 nalis, vt cum gradu cœlesti, gradum terræ illi
 correspondentem mensuramus.

Hæc o-

Hæc omnia ita definita de tempore, ubi ipsum non durationis speciem sed ipsam durationem credimus: unde tempus perpetuum æternitas est, finitum ætas est, secundum species innumerabiles. Si cui uerò libeat tempus pro mobilitum duratione usurpare, non inficiabimur, dummodo interim hoc habito pro principio, non impediat a contemplatione plurium, quæ modo, aliisq; tetigimus, & determinauimus. Quam bene etiam temporis cognitio motui alligata sit, & quam feliciter, inde constare potest, hic enim sufficit nobis, monstrasse locum: quia tempus quod æqualis & catholica mensura motus est, non potest aliter percipi, singulè, quam per motum, siue naturaliter a circuitione solis, vel lune, vel alterius astri, siue artificialiter a fluxu aquæ, vel pulueris, vel conuersione punctorum, de quibus nullum non sensibilibiter ab alio, & a seipso varium non concipimus. Et pro satis compecto habemus nusquam motus quantitati, & figuræ geometricæ æquali, physicè æqualem motum, molem, atque figuram respondere.

CIRCA QVIN- TVM LIBRVM.

ARTIC. XLI.

Vidquid in quinto libro, vbi de diuisione motus in species, de motus vnitatem atque pluralitate, de motuum atque quietum contrarietate habetur, post predicamentale, logicumque est, minimè quidem pyhsicum.

RATIO.

Vis considerationes illas quibz totus quintus liber physici auditu expēditur, logicas esse ignorat, prater eum qui inter naturales & rationales considerationes distinguere nequeat? Talia quoque logica sunt ratio cinia, qualia quidam physicam conferre possint, vel boni addere contemplationem, nihil certè video: iudicaremq; prorsus hæc futilia. siquidē meum hoc negocium otio indignius esse iudicarem. deq; ingenijs quibus talia sunt curæ, curandum non censebo.

CIRCA SEX
TVM LIBRVM.

ART.

ARTIC. XLII.

Numquam physico propositio vera est, continuum (quodcumque sit illud) ex indiuisibilibus non componi. Sicut & quod indiuisibile moueri nequeat. 32. 86.

RATIO.

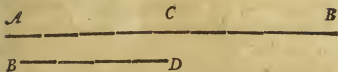
Priusquam Aristoteles supponeret, continuum in infinitum esse diuisibile, diuidique in semper diuisibilia. indicare debuisset quomodo totū vniuersum equaliter sit diuisibile cum terra ista, & totus iste globus cum hoc pomo. Quomodo hæc licet finita sint inæqualia, per diuisionem in infinitum sunt equalia. Siue enim æquales, siue proportionales partes intelligas in quas fiat diuisio, semper ei quod est acceptum de maiori in infinitum diuisibili, æquale accipi poterit de in infinitum diuisibili minori: quia partes quas semel accepisti a maiori maiores, acceptis iterū, atq; iterū a minori mole minorib; ad æquabūturnecessario. Quod si ita, cur nō vtrumque est actu æquale totum? Quomodo non binia continua equalita non sunt, si ad æquales tandem

F 2

consti-

constituendas magnitudines, per proportionales saltem partes deuenire possunt? Cur non æquale actus est in utroque, puta in magno et paruo, si ita infinitæ partes elici possunt, ex vno vt ex alio? quomodo æqualia sunt in potentia, actus verò in æqualia? Cur æqualis ista potentia æquale aliquid in quo fundetur, quodque æqualem constituat actum non cognoscit? quomodo finita in æqualia sunt, infinita æqualia? Dicis æqualia in potentia: at quis est actus huius potentie? dicis nullum: at quanam est hæc potentia, cuius nullus est actus? Dicis hoc ferre potentiam mathematicam, minime verò physicam. At cur in infinitum diuisibile accipis quantum physicum in physicis, cum nusquam natura neque naturalis ratio in infinitum diuidendo progrediantur, sed in quibusdam minutis sistat oportet? Mitto quod neque Mathematici accipiunt infinitam simpliciter lineam, cuius nullus vsus esse potest, sed secundum quid infinitam accipiunt, quia illis infinitum est, quantumcunque, & quod non definitur sumitur quantitatibus, quatenus illis post acceptum, semper amplius accipere liceat. Quomodo cum linea *A B.* duplo maior, sit linea *B D.* per duplum in infinitum diuisibilis non erit? si in puncto *C.* est illi æqualis, & æqualiter in infinitum

nitum diuisibilis?

Ibi si diuisibilitas est duplex, quia linea Magnitudo est duplex, cur infinitas partium non erit duplex, & consequenter infinitum, quod est in linea A, sit duplum ad infinitum quod est in linea B. & infinitum in B. (siue in potentia sit, siue in actu, nih. l. differt) sit medietas infiniti in A? Quomodo vnum infinitum est maius alio in potentia vel in actu? An infinite partes vnius sunt maiores infinitis partibus altius? Atqui (vt diximus) cum liceat quotcunque accipere partes à minori, tot certè tandem licebit accipere & duplicare, vt semper partes maioris adæquare possint. Partes enim AB lineæ bis diuise in partes æquales, sunt æquales partibus lineæ BD semel diuise & in infinita, & infinities diuisibili. Non differt si toties vel quoties fiat diuisio. Porro licet æqualiter vtrumque sit diuisibile, quia in infinito non est maius vel minus, & infiniti digiti, non sunt minus quam sunt infinitæ parasangæ. stabit tamen semper verum, quod duplo sunt plures partes æquales in linea A.

quam in linea B. vnde an in plura diuisibilis sit illa quam ista linea, & duplo maiorem obtineat potentiam, viderint alij. Tandem cur non indicat Aristoteles, quod cum linea diuisibilis sit in semper diuisibilia in infinitum, & consequenter in infinito sunt infinita adhuc in infinitum diuisibilia, propterea illi non remanere locum quare in primo physicorum tam strenue urgeat aduersus Anaxagoram, ut ex cuius sententia consequatur in infinito esse infinita infinities?

Cur non & infinities infinities ultra infinities infinita progrediemur, ubi in infinita infinities plura diuisibilis est superficies quam linea, et corpus infinities in infinita plura quam superficies? Aliud sane est magnitudo mathematicè, aliud magnitudo physice sumpta. Est autem natura diuidenti terminus indiuisibile quoddam, quod videlicet in plura alia non diuiditur, cum in ipsum facta fuerit diuisio. quod etiamsi ratio & mathesis citra paxim omnem & usum, ad vanam tantum contemplationem velit infinite diuisibile adsumere, faciat ad arbitrium. Facit certe natura diuisionem, per quam consentaneum est ad illas vltimò minimas partes deuenire, ad quas nullum artificium instrumento aliquo propius accedere possit: ultra quam cum nullus actus nature, neque alterius cause progrediat,ur,

diatur, quid rationis est, quod tam subtiliter & egregie non physicorum more sed mathematicorum ludat ingenium? Ex minimis illis corporibus omne corpus componitur, corpus inquam sensibile, quod in minima illa cum fuerit resolutum, nullam certe retinere potest compositi speciem, illa enim prima sunt ex quib. omnia constantur corpora. & quæ propriissima sunt omnium corporaliter subsistentium materia. In eas partes resolutum os, nullam ossis habet formam; caro, nullam carnis; lapidis nullam speciem lapidis. in ijs os, lapis, & caro non differunt, sed ex ijs diuersimodè compositæ, compactis, & ordinatis, caro, lapis, os, & cetera sunt diuersa. Ex horum duobus compositum, in horum duo est diuisibile, ex horum quatuor compactum, in quatuor horum est diuisibile. Et ita necessarium est, vt indiuiduum additum indiuiduo, faciat maius, quia indiuidua corpora physica sunt, non vanæ mathematicorum species.

ARTIC. XLIII.

Minimè omnium tempus à motu continuitatem habere dixerim, vel à magnitudine: quoadusque id melius probauerit Aristoteles, nusquam verò illud sibi cōcesserim quod

ait esse manifestum, & magnitudinem à tempore continuitatem obtinere, quia magnitudinis & temporis eadem sint diuisiones. 17,37.

RATIO.

SI cessante motu non desinit labi tempus, cur ab illo continuitatem habebit? cum tempus mensuret omnem motum, nulli certe motui alligabitur. Imò dum nullus motus comperiatur, nec probetur continuus regulariter, non tamen propterea durationem ipsam, tempus uè ipsum irregulariter continuum dicemus. Si item omnia ad hoc spacium quiescere intelligantur, non propterea illa hora non differet à semisse, & à puncto, esset uè momentum. Si rite definiatur tempus, videbitur per se illi continuitatem conuenire, quia per se quantum continuum est: quod autem mensuret motum, & mensuretur à motu, mensuret magnitudinem, & à magnitudine mensuretur, accidit illi, aduentitium illi quoddam est, & extraneum. Iam quomodo ratio eius quod habet per se, quodammodo pendeat ab eo quod respicit per accidens, ego non satis uideo.

ARTIC. XLIII.

Licet

Licet tempus & magnitudinem infinita concesserim atq³ ponam: non tamen ideo isthæc eodem pacto in magnitudine, atq³ tempore dixerim reperiri. 81.

RATIO.

Quomodo item infinitas eodem pacto sit in tempore & magnitudine, non capio, nisi quia vtrumq³ continuum quoddam est. & vtrumq³ mihi (non Aristoteli) immensum. An propter illam Mathematicam in infinitum diuisibilitatem? Porro tempus Aristoteli esse debet diuisibile in infinitas partes aquales, quia æternum est, magnitudo autem quæ conuexo cœli terminatur, diuisibilis est in illas proportionales & imaginarias. Tempus inquam physice, realiter & verè est infinitum, magnitudo autem geometricè & variè. Tempori item infinitas est in praxi, quia semper partem vltra partem licet accipere, magnitudini verò est in phantasia infiniti continui in semper diuisibiliadiuisibilis.

CIRCA SEPTI-
MVM LIBRVM
ARTIC. XLV.

*Ex suis principis (velit nolit) fate-
ri debet Aristoteles motū circula-
rē motui recto comparabilem esse.
cum alicubi tetragonismi possi-
bilitatem supponat & asserat.*

RATIO.

*Motus sanè circularis recto comparabilis
est, si lineam rectam comparare circu-
lari possibile est. siq; temporis continuo-
itas, motus corporisq; mobilis continuitatem con-
sequitur, cur non proportio erit inter velocita-
tem & tarditatem in motu per duas lineæ species
regulares? Sed de ijs que sunt circa geometrici
tetragonismi possibilitatem, partim vbi de somnii
interpretatione discussimus, partim alijs in locis
desiniemus.*

CIRCA OCTA-
VVM LIBRVM VBI
DE PRIMO MOTV
& motore.

ARTIC. XLVI.

Quod

QUOD dicit Aristoteles, rationem ceteris motibus esse priorem, non probatur nobis.

RATIO.

Cur ratio ceteris motibus prior erit, si ita se habent mobile atq, motus, ut nihil moueri incipiat, postquam non mouebatur, nisi certè nouam aliquam dispositionem acquisuerit, qua illuc hinc deferri incipiat. Mitto quod mundo existente eterno, non potest prius naturaliter esse cœli motus, quam alteratio eorum, quæ à cœli motu gubernantur. Nullum quippe ita opor-
 tantibus, & alijs, instans esse potest, in quo non continua rerum mutatio perseueret. Quod si ad non prius tempore vel duratione, sed ad prius natura recurrat Aristotelis mentio, nos quoq, priusquam aliquid moueatur localiter, nouam natura præcedentem dispositionem, vel ab extrinseco efficiente seu mouente, vel ab aliqua intrinsecus in subiecto mobili innoatione imbuisse oportere asseuerauimus. Cur enim nunc moueri incipit, cum prius non moueretur, si alia nouitas aliqua non illud ad alterat?

ARTIC. XLVII.

NEcessarium est lationis continuitatem alius motus continuitatem consequi: cur igitur dixit præter lationem alium motum non esse continuum? 61. 73. Nos verò ideo continuam dicimus lationem, ut alij motus per eam continuentur.

RATIO:

IDeo sanè est motus, ut generatio, seu alterationum vicissitudo compleatur. minimè autem ea ratione generatio alteratioq; est, ut localis motus consequatur. Ideo est motus, ut ea quæ sunt composita seruentur, & omnino motus omnis ab indigentia aliqua deriuatur. Quod enim omnicompos est, nulloq; indiget ut illi addatur accedatq;, non est quod moueatur. Tale autem de corporibus subsistentibus viuentibusq; nullum est. Si igitur nunquam frustra cœleste corpus mouetur, nimirum motus eius continuitatem continuitas alia perpetuò concomitatur. Porro considerauit Aristoteles in particularibus quibusdam quæ mouentur ad nouam generationem, ex quibus cum genitum fuerit quippiam quiescunt: quæ ad quantitatem mouentur, ubi adaucta imminutaq; fuerint, non ultra progrediuntur: at ex talibus non debebat neq; poterat illud inferri vniuersale, quo assereret vnā solamq;

lamq₃ lationem de motus speciebus esse continuā. Astra enim omnia vt tellus & luna quæ præcipua muudana sunt corpora, ne instans quidem prætereunt, in quo non etiam alterentur. Similiter & particularia quæ in ipsis reperiuntur subiecta, in quibus non est quod vnā, certamque motionis, alterationisue speciem spectes, sed communiter alterationem, & mutationē. Vbi verò vniuersalis propositio formanda est, non respicere debemus ad hoc compositum diuisibile seu dissolubile, ad hoc indiuiduum, sed ad ipsam subiectam physicamq₃ materiam, quæ nihilominus continuo sub alteratione fluctuat, quam globus vniuersalis varijs lationis differentijs agitatur. Licet enim in quibusdam quædam alterationes lateant, quæ in alijs euidentius sese promunt, nō tamē inde abesse intelligūtur, licet etiā secundum quasdam species intendi remittiq₃, incipere & desinere videantur: in alterationis tamen genere, non minus continenter suum cursum peragunt, quam cælum vel globi cælester in quibus Aristoteli motus ille continuus regulariter reperitur, perseueratq₃. In cæteris enim, licet continuus, irregularis tamen, trepidansq₃, & quodam modo non continuus consequenter habetur motus, quia quod augetur, calescit, decrescit, discit, etc. non ita temporibus aequalibus, æqualē

magnitu-

magnitudinem, calorem, mensuram, & doctrinā recipit. sicut quæ in circulū mouētur. æquales aequalibus temporibus arcus in suo circulo describunt. sed an talis æqualis arcuum descriptio, an geometricus iste circulus, seu geometricè regularis latio reperiatur, superfluum est amplius ambigere: multoties enim attendimus non mathematicam sed physicam regularitatem spectandam in rebus esse, ad quam regularitatem non magis referre licet vnā, quam cæteras vniuersas motionis species. quæ ita mutuò se concomitantur, vt mutuò inuicem concausare videantur.

ARTIC. XLVIII.

EST sanè primus motor id est præcipuus, vnusque vniuersalis à quo, & per quem omnia mouentur, vegetant, viuunt: in ordine autem æthereorum corporum nullus motor aliqua ratione primus inuenitur.

RATIO.

MOTUS diurnus Aristoteli vulgoq; philosophorum, primus motus est, cui consequenter secundus, tertius, & deinceps sunt cæteri à Saturni vsq; ad Lunarē spherā cōputati. Alijs vltra motū diurnū in fixis, vel supra fixas alios motus intuentibus, secundus, vel tertius, et vltra motus est à sphaera fixarum. Iam qui erit hic primus

primus motus, si ille alijq³, qui generaliter in vniuerso quasi continuo vno circa terram deuolutò reperiuntur apparere, in terra ipsa verè esse subiectiue conuincuntur? dum primò ad diei noctifstisq³ vices circa proprium centrum ad solis gemino conuertitur aspectũ hemisphærio: secundò ad annuas tempestates variandas, circa solis regionem intra certos hinc inde positos polos: tertio ad sui ipsius renouationem, velutiq³ renascentiam, alibi, aliosq³ mūdi cardines designat, qua ceteris distributa seculis, non autem perpetuò, quedam eius membra frigore torpeant, alia verò calore exæstuent, alia superfluentibus vndis subiaccāt, subq³ vorticibus contineant præruptos anfractus. quedam continuis aeris apertioris tempestatibus exponantur nunc has, nunc verò illas proprii corporis partes iusta quadam vicissitudinum distributione torride Zone subiacentes, æquinoctialis lineæ cingulo præcingit, & cetera quæ istud consequuntur ad tropicos atq³ polos accidentia in aliis subinde cõceptis in propria superficie lineis atq³ punctis Dumq³, interim pariter cetera ad solem nobis affinia mouentur astra, qui nã erant orbes horum deferentes? qui motus primi? qui nã secundi? Si motus ille qui videtur vniuersi, soli globo sit proprius, qui erit extrinsecus ille motus generalis extra omnia, cuius phantasiã pariat motus iste, vnice et indiuiduus, qui in hoc, paruo solo

singulariꝫ globo, conuincitur. Quod discrimen est, si vel omnia circa paruam cimbā temere moueātur fere instātaneo rapidissimoꝫ dispergēte motu, vel frugaliter hęc suum cursum peragens cæteris manentibus moueatur et conuertatur? Si inquam vel vnus tantum motus naturalis possibulusq; sit intra alia, vel impossibilis infinitorum circa vnum. An igitur hic qui nobis uidetur primus & vniuersalis, alijs idē nullꝫ est, sed ex vniꝫ cuiusq; proprio astro aliꝫ atq; aliꝫ per innumerum mundorum seu stellarum numerum, appareant. dum vel ipsi orbes circa proprium centrum, vt tellus hęc, conuertantur, vel circa aliud conuersis medium, diurnæ lucis atq; tenebrarum vices commutantur, vt apertè in luna apparet ob eam causam, quia nobis finitimum est astrum. Nullus ergo primus motus est generalitate quadam, si astris omnibus à propria anima proprijs motibus moueri conueniat. Nusquam primus est motus tempore cæteros, vel natura ante cedens locales, si ex astris tempore prius non reperiatur vnum, neq; natura patitur ignea astra sinè aqueis, neq; aquea sinè igneis, neq; spaciū inane. Si ergo ex corporibus nullum est primum, neq; motus ullius, neq; motor vllus erit, quandoquidem cuiusq; motoris propria anima est.

ARTIC

ARTIC. XLIX.

Plusquam puerilis nenia est primum motorem tanquam in precipua sede, in circumferentia mundi collocare. Sed quod Aristoteli & vulgo primus motor est, tamque disitum ab iisdem cernitur, a nobis extra terræ circumferentiam non reperitur & in medio terræ principaliter procul dubio residet:

R A T I O

IAm si ita se habeant, quæ proximè supra dicta sunt de primo motu, quis est ei in mundi circumferentia locus? Nulla enim ratio est pro vltima circumferentia, nullus terminus, nullus finis aeris immensi, neque habet totum hoc æthereum eiusue pars, vt circa terram vertatur; neque prorsus talis vllus cæli motus esse potest; sed ipsum est in quo corpora mundana suos percurrunt circuitus, quorum quidam nobis sunt sensibiliores, quidam parum sensibiles, insensibiles alij. At esto vniuersus si finitus, vnum continuum, vnus mundus, vnum corpus sphericum, circæ centrum mobile, quod tamen vllis demonstrationibus fieri non potest verisimile.

*** Ratio hæc multum facit ad motum terræ;

G

contu-

conuicendum, item ad præsens propositum, quia cum vniuersum non sit continuum mobile, quomodo à circumferentia & non ex omni parte agit? quod si plures concedes esse motores, cur prior, superiorq₃ potius quàm secundus & inferior? Dices quia maiorem orbem mouet. At an non naturaliter ita maior atque minor mouetur? An non multus ignis facilius mouetur quam paucus? Si dicis propter influentiam, dicis rem fictam. Mitto quod illa nihil facit ad virtutem motoris, qua vertit, pel-
lit, gírat, mouetq₃, quia aliud est influere & guber-
nare, aliud est mouere, licet nõ influat nisi mouen-
do. Nos enim de primo motore, qua motor est
querimus ***.

Argumentatur enim hanc dissolutionem & incontinuitatem, quod fictorum orbium deferen-
tium diuersissimis motibus omnes conuertuntur,
quomodo igitur possunt vnum continuum corpus
efficere? quomodo in vnico motu concurrere pos-
sunt, qui vnus tantum continui est, quod discon-
tinui prorsus esse nequeat? quinimo eos qui mo-
ueant primo motu, oportet esse tot motores, quot
sunt cæli, orbes, epicicli, astra & omnia quæ per
diuersum motum, discontinuitatis argumenta
faciunt. quo quid absurdius? vel motorem vnũ
diuersis pulsibus distractum ita omnia mouere.
quo, quid inconuenientius? quæ causa erit, ve
potius

potius obtineat periferiam, quam medium? Cum in continuo nulla pars mouetur sine totius motu: ideoque motus non magis est centri, quam circumferentie, quia prorsus vnus idemque continui totius. Neque est verum quod pars circumferentialis velocius moueatur, quam pars centralis, quia hæc pars cum illa, & illa cum ista vt vnum continuum simul mouentur. Neque verum est semper, quod velocius est illud quod æquali tempore maius spatium præterit: talis enim comparatio locum habet in diuersis mobilibus, non inter partes vnius continui. Vbi non minus velocitas partium circumferentialium sequitur velocitatem partium centraliorum, quam velocitas centraliorum partium, sequitur circumferentialium velocitatem. Ideoque propriè vna eademque est omnium tarditas vel velocitas. Mitto quod vbi motus est a natura, seu ab anima, conuincitur perpetuò esse à medio, à centro, sicut experimur in nobis ipsis, & argumentamur in omnibus, tum mobilibus tum & motus speciebus. Vnde cum terra sit animal quoddam diuinum, & à propria anima principium habet, eidemque verè conueniat motus ille diurnus, qui vniuersalis motus apparet, motorem suum potius in suo centro, quam in sua vel aliena circumferentia recognoscit.

ARTIC. L.

IN vniuerso tandem physico auditu è multis quos adduxit Aristoteles syllogismos, ne vnū quidem attulit demonstratiuum.

RATIO.

Vbi principium, causam, naturam, motum, infinitum, locum, vacuum, tempus, & reliqua considerationis subiecta, male definita sunt, nihil est quod vere de ijs, magis quam de non ente demonstrari possit. Non ne & Aristoteli & omnibus confirmata sententia est, quod ante demonstrationem, de subiecto præcognoscere oporteat quid sit ipsum? Iam subiectum sub conceptu male definitionis, non est ipsum, non est verum. Ex quo quicquid de ipso in conclusione syllogistica prædicatur induciturque, tanquam de non ente inducitur: & remanet argumentationis forma seu species, sinè subiecta materia. Prouenitque aliquid logicum, magis faciens ad ingenij inuenilis exercitium, quam physicum, quodque ad veridicam mentis pertineat formationem.

Finis in 50. Phisici auditus Articulos.

CIR.

CIRCA PRI- MVM LIBRVM DE COELO ET MVN- DO.

*H*X ipsis quæ in principio li-
bri de cælo præponit Ari-
stoteles, pueriliter admo-
dum mundum esse perfectũ
inducit; quinimò Peripa-
tetici omnes medium ad pro-
bandam mundi perfectio-

nem non habebunt.

Ibi potissima Aristoteli ratio est, quod cum ma-
nifestum sit intra magnitudinis species corpus
esse perfectum, patebit etiam vniuersum ratios-
ne qua corpus esse perfectum, quia per partes
discretas, quarum nullam excludit, est omne: per
partes continuas quibus constat, est totum: per
formam tandem suam est perfectum. Itidem ra-
tione qua vniuersum est, perfectum dicitur: si-
cut enim ideo corpus est perfectum inter magni-
tudines quia non transit in alius generis ma-
gnitudinem, ita est & perfectum in genere re-
rum, quia non terminatur ad aliquid aliud quod
sit extra ipsum, quandoquidem extra vniuersum
nihil

nihil est. alioqui perfectum non est. Hic oportebat addere quod extra non sit aliquid sui & ad ipsum pertinens, quia dicet esse ibi infinitum, & immortale vitam viuens sempiternam. At (ò bonè) si ideò dicitur perfectum quia nihil est vltra ipsum, eadem ratione omnia indiuidua sunt perfecta: namq; sicut hæc terminantur ad aliud diuersum, ita & mundus ad aliud diuersum (quod est intelligibile) terminatur. Neq; obest quod in genere corporum perfectissimum est vniuersum, quia extra ipsum non est corpus, hinc etenim nulla sequitur pro ipso ratio, nisi circularis & petens quod est in principio. Extra enim hoc finitum ab Aristotele imaginatum, nos intelligimus infinitum spacium, astraq; seu mundos infinitos. Quod si ita iam Aristotelis vniuersum perfectum est & eius perfectionis difficultas intacta et non improbata remanet, vniuersum quoque si sit infinitum, ideo etiam perfectum erit quia extra ipsum non est in quod fluat vel terminetur, vnde aperte vana relinquitur hæc perfecti definitio. & consideratio perfectionis vniuersi sub ratione non decidente atq; discernente siue finitum sit illud, siue infinitum, laborat sub equiuoco, vtpote sub diuersis genere rationibus.

ARTIC

ARTIC. LII

Constat apud nos spherica esse astra: & que sphericis corporibus nullum esse nec esse posse simplex. Corpus enim solidū, atq; sensibile ex pluribus consistat elementis opus est: nullum quippe elementorum (vt elementi veram obtinet rationem) sensibile esse potest. & ostendimus hanc sphericitatē astris cōuenientem non esse exactam geometricē, seu ad mathescos normā, sed iuxta physicis corporibus conuenientes differentias.

ARTIC. LIII.

Quam leui persuasionē motus, ipse mouetur, & nos mouere contendit Aristoteles; vbi trium suarum lationum differentias concludit ex trium magnitudinum seu dimensionum differentia. Nos enim nullum sursum vel deorsum nisi respectiue intelligimus: neque diceremus vnumquam principium vnde motus, esse rationem dextri: ad vnum quippē situm quod est dextrum. ad alium secundum alius loci differentias inuenietur, puta sinistrum, antè, supra. Mitto quod cum infinita sint mundana corpora & infinita mundi dimensio, nec deorsum esse poterit neq; medium,

neque sursum. In corpore etenim rotundo quale imaginamur cœlum, sex differentie concurrunt; in sphaera enim altitudo, latitudo, & longitudo idem sunt, nec non motus qui sub æquinoctio habitantibus dicitur secundum altum et imum, sub polo habitantibus dicitur secundum latitudinem his quidem dextrorsum, illis verò sinistrorsum. At motus accessus & recessus ad polos, qui est secundum latitudinem ad dextrum sinistrumque æquinoctialibus, erit idem secundum differentias altitudinis, (puta sursum atq; deorsum) polaribus. Neq; item est ratio quare vnus polorum dicatur sursum alter verò deorsum, praterquam diuersorum accolarum respectu. Quod verò dicit Peripateticus esse ex natura rei distinctionem partis superioris, vbi nobilior est cœli motus, quare polus antarticus debeat ea ratione superior appellari quod nobiliores & nobilioris influentie stellas contineat quam arcticus: hac nuga oblitus non vitur vbi nobilior cœli pars illi sit sub zodiaco, neque per suasionem habet Aristoteles pro verbis istis quibus ille stellæ istis comparentur.

Porro nobis quibus astra vniuersa in aere continentur infinitum complectente spacium, vnde nō minus neq; alia ratione terram cœlo contentam atq; firmatam intelligimus, quam alia astra, perit omnis questio de localibus cœli differentis.

ART.

ARTIC. LIII.

Nulla apud me, naturaliter se habentis, naturalis latio est præter circularem, quam circa medium appellat Aristoteles. Porro nos non vnam dicimus circa medium lationem, sed certè plures quam astra. Quia terra multipliciter mouetur circa proprium centrum. & non vno modo circa solem, vt pluribus alibi demonstrauius. Est porro motus circa medium duplex in specie vniuersi, alter aqueorum astrorum seu tellurum circa ignea astra siue soles, alter partium cuiusque astri circa totius medium (neque enim per se luna mouetur circa terram dum differentias distantiarum & relationum ad solem percurrit, ita tamen (vt in tellure hac) vt non magis circa centrum, quam a centro & ad centrum per omnes sphericæ dimensionis differentias moueantur, circuitus enim hic non ad geometricam, sed physicam (vt alibi pluribus insinuauimus) normam perficitur.

ARTIC. LV.

Circa terræ centrum non est alia latio præterquam partium eiusdem. Quæ non magis circa centrum mouentur, quam a centro

& ad centrum secundum omnes differentias etiam aquæ quæ membrum sunt totius : haud enim aliter flumina benè consideranti circa centrum mouebuntur, motus enim quem in superficie conuexa telluris peragunt circumferentialis est omnino, nimirè rectus.

ARTIC. LVI.

IN naturalibus nullum simplicem motum verificare possunt Peripatetici philosoph. neque eorum pedissequa astronomorum turba, quia nusquam natura fert Geometricum circulum ut supra innuimus, & aliàs pluribus demonstrabimus.

ARTIC. LVII.

Quid absurdius dici potest quam, quod corpora composita, secundum corpoream substantiã in ipsis prædominantem moueantur, si metalla quorum substantiam aqueam proficitur Arist. ad fundum aquæ feruntur ? si quæ ait idẽ Aristoteles esse quædã quæ composito agantur motu composita ?

ARTIC. LVIII.

Nullam spherarum motu recto agitari videmus, quia certè nulla grauis est aut levis.
Frustra

Frustra igitur princeps Peripateticorum corpora superiora per lationem comparat inferioribus. Dicamus igitur sentiamusque melius, omnia cum in loco suo moueantur, circulariter moueri, dum interim partes omnium extra suum locum posita (si detur aditus) rectè à ad ipsum ubicumq; fuerit, transferentur: quare omnes motus naturales, naturaliumq; motuum species, circulares sunt, vel circula rem motum quærent & imitantur. Nullam igitur corporum partem grauissimā dicis quam eandem leuissimam dicere non possis, itemque mediocriter se habentem, & interdum neque grauem neque leuem: quandoquidem secundum sphericæ dimensionis differentias omnes, partes agitantur omnes. Interea pessimè asseris Aristotelès eò ferri totum quo pars fertur: siue enim sursum, siue deorsum quo fertur gleba, numquam terram ferri possibile est: sed necessarium est eò naturaliter ferri glebam, quò, vel quorū suū terra fertur.

ARTIC. LIX.

Non magis ingenerabilia, incorruptibilia, inaugmentabilia & inalterabilia esse cætera astra, quam tellus ista (si rem penicius intuebimur) videbuntur. Propterea non sequitur quod di-

quod diuina corpora tollamus è medio, locum, sedesque deorum, fortunatorumque animorum euertamus, incorporeis quippe substantiis quis corporeas pro locatione sedes necessario destinabit? Cur ergo ad aliud cœli genus, in quo æterno æquo frui dicuntur mentes, oculos non ad tollimus? Adde igitur per eam (quæ infra habebitur) corporum naturalium distributionem, quod quemadmodum non bene Anaxagoras utitur nomine ætheris (si non mentitur de illius opinione, ut facere consuevit in omnibus Aristoteles) pro igne, quasi omnia astra ignea sint: ita nec bene Peripateticus per æthera non astrum currens intelligit, sed orbem deferentem.

ARTIC. LX.

Mundum esse finitæ quantitatis nusquam probat Arist. nec quiuis alius vniquam probare poterit. Nisi nomine mundi utatur pro ea quæ apud nos est significatione, quibus idem est mundus, & astrum. Dicimus ergo vniuersum substantiam infinitam, molem infinitam in spacio infinito, siue uacuo, plenoque infinito. Vnde vniuersum vnum est, mundi verò innumeri: licet enim mundana corpora singula finitæ sint magnitudinis, numero tamen omnia infinita sunt: neque enim finis ullus præscribi potest spacio

spacio ætheris immenso in quo tot astra (sicut & tellus est astrorum vnū) veluti disseminata consistunt. vnum itaque cælum. Mundorum vero, vtpotè astrorum extra quemlibet, aerem infinitum vt vnum continuum intelligimus, extra vniuersum autem re vera nec locus, nec plenum, neque tempus datur: quod manifestius patet ex eo quod interminatum quiddam est, quam ex alia causa quæ possit ab Aristotele produci in mundum.

ARTIC. LXI.

Hic neque ipsemet se nouerit extricare, se cogatur asserre modum quo extra mundum est aliquid non senescens, intransmutabile, inalterabile, impassibile, optimam vitam habens, per se sufficiens, totòq; æuo perseverans: quomodo enim ea quæ illi minimè materialia sunt, non ideo finita & corporea intelligi possunt, cum ad certā loci, situsque differentiam reuertantur? Quomodo sensibile intelligi potest locali differētia ab intelligibili terminari?

ARTIC. LXII.

Cur item incessabilem motum ad diuinio-
rationem potius referre potuit, quam ad
infirmiorem, nisi quia cum vulgari sensus
pertur-

perturbatione ducitur & aberrat? Cur etiā quod eundem dicit esse locum unde incipit & in quem finis motus eius quod circulariter fertur, non efficit ut recentiores astronomi adtescentur huius hominis philosophiam in ijs quæ modicæ antiquorum astronomorum obseruantia deerant esse fundatam?

ARTIC. LXIII.

M*Vndus quem antiqui philosophorum parentes genitum esse dicunt, postmodumque sempiternum. inter quos est Empedocles, non est vniuersum sed hæc machina huicq; machinæ similes: de ipsa quoque & de ipsi similibus dictum intelligitur de generatiōis, corruptionisque vicissitudine, quam nouit Anaxagoras: quorum neutrum quippiam contra nature rationem efferere confirmamus: vtrumque enim rectè philosophantibus probari posse conspiciamus. De vniuerso verò quod ingenerabile sit & incorruptibile nemo philosophorum est qui contenderit: eorum inquam qui inter vniuersum atque mundos discrimen faciunt, quique infinitam substantiam cognouerunt. Illud ergò quod ex inordinato factū esse ordinatū dicitur, ad particulares*
mundos

mādos refertur & animalia quædam : vnde in
 vniuerso non sequitur generatio & corruptio, sed
 eius dispositionis conditio, & in eius partibus vi-
 cissitudo & ordo. Ita & proportionaliter hoc
 astro quod incolimus vno eodemq; suo modo per-
 seuerante, animalium, plantarum, aliorumque
 multorum vicissitudo generationis corruptionisq;
 perficitur. Licet etiam dari nequeat ingenuū
 incorruptibile, quid impedit quominus esse possit
 genitum quod minimè corrumpitur? hæc etenim
 astra licet omnia genita sint, talem nihilominus
 nacta sunt animam, & tale illis adstat efficiens
 primū, quale hæc velut ab extrinseco perpetuò ma-
 teriam tenacissimis vinculis valeat cohibere. Per-
 petua igitur hæc benè adtestatur Plato ab Aeg-
 yptijs & Pythagoricis, & Si culis philosophis e-
 doctus (quantumuis nō sine potentia ad dissolutio-
 nem, exque contrarijs elementis composita non
 existant) qui primum Deum circumstantes sibi
 deos alloquentem introducit. Vos quidem
 dissolubiles estis, nequaquam verò dissoluemi-
 ni.

CIR.

CIRCA SECVN- DVM LIBRVM DE COELO ET mundo.

ARTIC. LXIII.

*I*n mortale illud cœlum at-
que diuinum, cuius mo-
tus incessabilis, neque prin-
cipium habens neq³ finem,
omnia continens, nihil ali-
ud secundum substantiam
esse dicimus, quam aerem,
neque eius alium esse motum, quam aeris. Porro
aerem duplicem cognoscimus, talem videlicet qua-
lis est turbulentus atque tempestuosus, qui est
pars substantiæ telluris, & ad vnius globi istius
constitutionem concurrens: & tranquillum ali-
um qualis est circa tellurem permeantibus astris
vndique cedens, omnia continens, vniuersa su-
stinens 2.

ARTIC. LXV.

*C*œlum dijs, antiqui atque recentiores at-
tribuerunt, vbi illi per deos verè astra
ipsa

ipsa intellexerunt: ex quibus nullum fateri possum primum deum esse posse: licet Chaldeis ex ijs que sunt apud nostrum globum, sol medius inter astra hæc septem, templum, magnique Dei tabernaculum habeatur: & Pythagoricus Deus sit infinitus spiritus omnia penetrans, comprehendens, atq; vivificans. 3. Astrorum igitur vnum terra est, que non minus digno altoque cælo comprehenditur quam quodcumque ex alijs aliud: Inter hæc ingenerabile, incorruptibile que est aer immensus, utpotè corpus spirituale omnia stabiliens atque firmans, qui aut est prima substantia, aut certè ex omnibus illi proximus qui primum est efficiens, ex atomis atque spiritu solidiora spissioraque corpora (qualia sunt astra, astrorumque membra) compaginans. Ipse est figuratum firmamentum per vectorem Athlantem omnia sine labore sustententem, cuiq; lassitudinem & imbecillitatem nullum graue contranitens inducit. 3. Tellures superiores igitur non sunt graues neque leues, sicut neque terra ista ubi mole sua in regione infinita consistit. Non minus igitur neq; alia ratione cætera astra non habent quo cadant, quam ista tellus vndiq; ad aerem indifferens: quamobrem non aliunde motum sibi decernunt, quam ob opportunitate vite, igneorum quidem corporum ab aquis, aque-

orum verò ab ignibus: frigidorum à calidis, calidorum à frigidis, quò se mutuò foueant. Haud igitur reuolutio celerior astra subſtinet, vt dicit Empedocles, neque quinta illius eſſentia conditio quam ſomniat Ariſtoteles. Aſtrorum verò quadam, quia in iis igneum excedere Oceanum còſta, ſignea intelliguntur, vel ignes, ſunt puta ſoles qui per ſe ſe lucent: alia vero cum in iis aqua exuperet & circummeant proprios à quibus reſoueantur ignes, ſunt tellures alia, que ex diaphana ſuperficie lucentibus expoſita radijs lumen emittunt infirmius.

ARTIC. LXVI

Hic minimè nobis alijsque rectius iudicantibus credibile eſt purum, ſimplicem, immixtumque ignem alicubi ſubſiſtere nec conſtare poſſe, vbi mundus incolis vacuus & inanis, bonitati dignitatique naturæ non congruit: ſicut neque aquam ſeorſum alicubi ſubſiſtere poſſibile eſt, vnde ne aquea quidem animalia nutrirentur atque vegetarent, quibus etiam aliquid mutæ voracitati præeſſe oportet ex quibus conſtent & vbi ſiſtant. Neceſſariò igitur ex aſtris ita conſtitutis quadam circa alia mouentur

utur, quemadmodum tellures circa istum solem, quædam vero intra alia circuunt, sicut igneus iste sol in medio aqueorum corporum. Fit autem ut planetarum quorundam circa soles hæc quidem maiores, hi verò minores circuitus conficiant, ut tarditate elongationi compensent, ut inquam æquè calefiat tarditiore motu distantius, atque velociore propinquius. Soli autem in medio sufficit ut minorem per circuitum moueatur, aut (ut quidam iudicant) maneat. Hæc si ita sint, quam longè Aristoteles noster aberrat à veritatis scopo ubi causam adducit, qua stellarum quædam tardius, quædam velocius, quædam pluribus, quædam paucioribus motibus exagitantur. Cur ille pluribus innumerisque, hi verò vna tantum stella illustres torqueantur orbes.

ARTIC. LXVII.

Astra igitur omnia ultra Saturni distantiam quorum nullus motus videtur, atque scintillant, ignes sunt, siue soles: ad exiguum enim ut iste intra terras suas, illos itidem intra terras moveri consentaneum est. Ipsorum tellures seu aquæ non sunt visibiles propter distantiam momentum, & quia sunt minora corpora, ut

potè ita ad suos soles proportionabiles, vt istæ a
vnum istum, & quoniam quæ speculariter lu-
cent, non adeò longius visibilitatis diametrum
seruant, atque principaliter splendunt. Hinc
Saturnus, Iupiter, Mars, Venus, Mercurius, &
Luna, quæ sunt tellures, faciem ostendunt nobis
igneis astris persimile ob eā quam modo diximus
propinquitatē: id enim ab ipsis non accideret si à
nobis tantum distarēt quantū regiones aliorum
igniū vltra Saturnum. E speculo enim propinque
lumen simile apparet atque è propinqua candela
luce, sed ambobus distantiam nactus, longè, in-
comparabiliterque citius visio specularis quam
veræ lucis evanescit. Quamvis igitur circa alios
soles vltra istam circa nos regionem astrorumq;
sinodum sint (vt ad cōmunē vitā necessario sunt)
aliæ tellures: neque tamen ad se se ostendendum
nobis, neque ad eos soles eclipsandos habent po-
tentiam. Apud nos enim, Luna Solem eclipsat.
non propter eam quam ad ipsum possit habere
propinquitatem; sed ob eam quam ad oculos nō-
stros adepta est.

ARTIC. LXVIII.

Optimè alicubi dictum extat ab anima co-
gente seu operante æterna seruari corpo-
ra illa: hæc enim vnitas, copulatas, or-
dinatasque seruat animalium partes, quæ anima

recedente dissoluuntur. Porro anima id immedi-
 atè facit aque proximè, primò autem atque prin-
 cipaliter causa illa quæ dicitur omnibus insitus
 vitæ spiritus, & infinite diffusa mundi anima.
 Nequit igitur inde negociosam tristemq; consequi
 vitam: non enim eadem conditio est animalibus
 illis atque nobis: ibi enim omnia natura & natu-
 raliter potentiſſimè aguntur, vbi non a continen-
 te mutuata vita & anima, sed propria est: nec al-
 iquid extraneum atque repugnans habent quod
 nota vectent trahantque, neque proximum ha-
 bent in quod commigrent, mutanturue oppositū:
 sed liberè contrarium euadunt, & cognatum si-
 bi persequuntur. Sicut igitur nos absque labore so-
 licitudineque videmus, respiramus, dormimus,
 & in nobis anima opera vitæ per agente, humores
 spiritusque vitales continue circuunt, ita præci-
 pua illa mundi membra diuinissimæque animali-
 a sollicitum minime laborem subire decet, qui-
 uscum conuenientissime aguntur omnia. Quid
 igitur ab anima cogente formidat Aristoteles? 6.
 Detur igitur illis ab immenso circumcirca spa-
 tio æquè facillima quæque versū progressio, de-
 ſiniat illis certus vitæ finis atque necessitas certos
 determinatosque circuitus, qui non reuehentibus
 pberis (in quibus veluti clauis adfixa consistant)
 neque pellentibus girantibusque ministris reme-

ent: sed per eam animæ vim quæ tantò certius in præcipuis integris, diuiniioribusq; corporib; agnoscitur, quanto ignobilior nobis est conditio quib; illa spiritum corpusque suppeditant, quique viui ex eorundem gremio prodimus & alimur, & in hac tandem resoluti recipimur. Astra igitur sunt quæ (facilius incomparabiliter quam aues per aerem pennis diuidendum) per æthereum spaciū se transferunt: id enim non minus natura comparatum est, quam vulgares imaginari possunt, terræ in medio quiescere naturaliter conuolare. Cur igitur aerem vel aere subtilius, vel spiritualissimā, vanissimāq; vtpote adeo rariorem quintam illam essentiam querimus, nempe quæ tam vasta solidissimæque corpora rapiat potius, quam penetretur ab illis & peruadatur? 17. 56.

ARTIC. LXIX.

FRustra Aristoteles horum circularem motum veluti geometricè regularem persuadere nititur. Si igitur vllam ij motus regularitatem habent, ea certè non est ad circulum, sed ad eam causæ rationem propterquam mouentur. Neque benè Arist. ad simplex aliquod principium & elementum motus differentias refert, quæ ad ipsa integra ex ætherogeneis partibus constarent animalia referenda erant, astra videlicet quorum

quorum substantia ex quattuor elementis necessario constat, 41. 42.

ARTIC. LXX.

HInc ab omni ratione atque sensu alienum constat quod aqua circa terram, aer, circa aquam, ignis circa aerem fingitur: ubi in vnum corpus, & vnicam sphericam superficiem ista concurrunt omnia. 30. 31. Aut igitur non magis dicere possumus aquam supra terram, quam terram super aquam: aut, si comparare licet, verissimam Thaletis sententiam, & Theologorum confirmemus, qui terram fundatam super aquas ab initio predicarunt. 78. aqueum enim est spississimum, concretissimum, & consequenter grauissimum.

ARTIC. LXXI.

HAec si ita se habeant, de precipuis corporibus nullum est quod conuexe sphericam superficiem habeat, prater aerem purum seu cælum, quem si cælum denominare licet, totidem certè cæli sunt quot astra: quibus tamen cum moueri contingat, euenit vt modò in vnum, modò in aliud sese recipiant. Quod si quis quærat a nobis, quis tandem in hac infinitudine corporum ordo, & quæ perfectè vniuersitatum regio-

nes? Regiones singulas dicimus, quæ singulas ad proprium solem planetarum synodos complectuntur, ad aliam mundi significationem.

ARTIC. LXXII.

CERTIS ergo legibus infinita astra in immenso spacio feruntur, vniuerso vno, infinito, immobiliq; manente. 2. cuius sicut nulla est circumferentia, ita nec vlla forma, & in quo ætheris est finire atque terminare singula, quæ non minus apta sunt ad motum (siue per se moueantur per æthereum campum, siue magis secundum deferentis lationem) si angularis, quàm si spherica sint figura. 27. 29. Nullum interea astrorum, quodcumque & qualecumque sit illud, siue sol inquam fuerit siue tellus, in medio vel in vniuersi circumferentia dicere posses: vbi omnium singula circumquaque infinitum spacium habere conuincuntur. Hinc habes quomodo omnia dicere possis in medio. vel nulla. Apparebit autem omnibus astrorum incolis se vniuersi medium obtinere, sicut enim & in superficie cuiusque globi hemispherij, horizontisque centrum in quolibet eque quolibet puncto respectu diuersorum desumi potest, ita in quacumque regione, punctoque ætheris immensi maneat, vndique in orbem a stris certis numeris interuallisque ab inuicem at-

sem distinctis, immensi spacij faciem prospicies. Denique dum ipsum circa propriæ magnitudinis centrum reuoluetur, totum immensum, vniuersisque cum astris vniuersum, veluti continuum vnum motu rapidissimo circumuolui videbitur. Hinc est quod cum tellus ad suam suorumque vitam (ne vel frigore torpeat, vel absumatur igne) ad solem vnde fomentum capiat omniquaque conuertitur, efficitur vt eius vertiginis ignorantia fixorum deferentes orbes, stelliferumque illud omnia raptans imaginari faciat: & vniuersam nature in sensibus perturbatioribus ignorantiam confirmet: Cum tamen vt istis in medio quiescere videtur, ita (quale vnum ex nobilissimis astris) in hac æthereæ regionis parte regulatè pro nature exigentia suum spacium ad definitos polos peragrans, circa proprium centrum conuertitur, atque solem.

CIRCA TER-
TIVM LIBRVM.
ARTIC. LXXIII.

H 5 Tertij

*E*rtij libri intentiones sunt
eius pars considerationis, quæ
est in libris de generatione
& corruptione, nec facit ad
finem disputationis huius de
mundo, nisi fortasse Arist.
sapiat & hanc motionem la-
tionem quandam appellans. Ibi ratione qua de-
struit generationem esse ex superficiebus, tollit
suam materiam primam è medio, generationem
enim elementorum non esse ex non corpore decer-
nit.

CIRCA QVARTVM LIBRVM ARTIC. LXXIII.

*D*isciplina de graui & leui que est
apud Aristotetem prorsus peruer-
sa est, pro quo hasce verissimas
ponimus propositiones. Graue &
leue non dicuntur de corporibus
naturalibus, naturaliter constitutis, nec de ipsis in-
tegris sphaeris nec partibus earum: si terreno globo
& cuicumque astro constantes in vna sede con-
seruiat habere partes. Porro partes telluris
naturaliter

naturaliter circularem motum habent vt patet in aquis emergentibus, quæ postquam emerferint, redeant: sicut & in aliis eiusdem etherogeneis partibus est manifestum, dum in ea & lapides extruduntur & intruduntur: vbi nõ secus quàm in animalibus accidit, in quibus cõtinue fit emissio & immissio omnium: particule enim tum ossis, tũ carnis, tum aliorum homogeneorum ad cutim transmittuntur. Effluxus igitur influxusque partium continuus est in terra sicut & in animalibus particularibus: vnde euenit vt partes centrales quandoque circumferentiales euadant, vicissimque de circumferentia centrum, aliàsque locorum differentias repetant. Hinc cõtinue facies telluris variatur, vt modò mare sit vbi vnde fuerant, modò montes appareant vbi valles subsederant (quodque frequentius apparet) modò vaporum exaltatio, modò pluuiarum casus eueniat, modò lutosum aliquid in lapides inspissatur, modò spissi lapides in puluerem resoluantur: in quibus omnibus nullum violentum concesserim, sed naturalem prorsus omnem motum: illud enim violentum tantummodo appello quod extra vel contra nature opus atque finem contigerit. Contra naturam igitur est vt omnes telluris partes centrũ nõ obtineant, neque aliquandò ad globi circumferentiam transferantur. Quodque de

q₃ de terra dicimus, idem in sole inque ceteris astris intelligimus, in quibus ex eisdem principiis compositio verificatur. Nihil ergo natum est ferri à medio quod & ad medium ferri non sit (natura illud imperante) natum, quia particula telluris non plus quiescere comperiuntur quam cuiusque animalis particule. Longè igitur à naturali contemplatione desipit quod ait Arist. 22. quod si quis transponat terram ubi nunc est luna, non fertur partium vnaqueque ad ipsam, sed ad suum locum. Imò dicimus partes vnius terre non habere maiorem potentiam ut sint partes alterius, quam partes vnius animalis ut sint alterius animalis partes. Motus quoque rectus nulli spheræ est naturalis sed partibus spheræ extra propriam regionem positis, quæ in suæ spheræ corpore non rectè mouebuntur, sed ut dictum est supra in articulo proprio. Hæc circulatio non geometrica, sed physica est.

ARTIC. LXXV.

SI grauissimū est quod rapidissimè velocissimèq₃ tendit ad medium, grauissimū omniū aer est, post ipsum grauior est aqua, vltimò terra. Immo nullam terra simplex grauitatem habere videtur si ex partium consistentia grauitas est.

Alig.

Alio quoque grauitatis sumpto principio & causa. Si grauissimum in medio debet esse, compositum id sit oportet, in quò maxime aqua prædominetur: quare purum terræ illud elementum eius corporis centrum obtinere impossibile est. Corpora enim spissa sunt grauiora, spissioraq; grauiora: omnis autem spissitudo est a concretione partiũ seu atomorum, omnis concretio ab agglutinatione, agglutinatio omnis ab aqua:

ARTIC. LXXVI.

SE ipsum apud nos accusat Aristoteles vbi super antiquos, qui simpliciter graue simpliciterq; leue non cognouerunt, se iactat. Nobis enim graue & leue respectiue duntaxat, minime autem simpliciter dicuntur: Qui enim absolute graue esse potest vbi si ignis a nobis tanquam ad sphaeram suam, ad solem ascenderet, solariibus ipsis descendere certè dicetur, sicut & ab illis ascendit ad nos descendens?

ARTIC. LXXVII.

Nusquam natura practicat leue sursum & graue deorsum (quomodocumque capi as sursum atque deorsum) siue eò respiciatur quod ubique est medium siue quod altissimi montes & aquarum

aquarum planities in conuexa terra superfacie perpetuo concurrunt.

ARTIC. LXXVIII.

AUt elementum nullum ab alio absolutum inuenitur, aut si aliquod eiusmodi est, ipsum est aer: ignis enim quamuis penetratissimus; numquam tamen nisi ab aliquo vel in aliquo simplici, vel composito inuenietur, quale est humidum pingue vel huic proportionale. Satus interim est quod aer circa globos purus alicubi repperiatur, quandoquidem ad circumferentiam centrumque, compositorum huiusmodi nihil potest esse simplex præter minima. 39. 37.

ARTIC. LXXIX.

Non bene inde demonstratur aer in sua sphaera grauior, quia utres aere pleni citius descendunt quam vacui: ibi enim inspissatus aer est, & plures sub minori dimensione partes obtinens: neque cum totius sphaera motu concurrere potest, ut & aqua in cimba, vel dolio non perinde mouetur atque in fluuio, atque mari. Mitto quod hic qui in vtribus inspissatus deprimatur, idem calore attenuatior sursum tendere dicitur. Frustra igitur Aristoteles aliquid verè

verè de aere vel alio elemento definire nititur, postquam ipsum à sua naturali dispositione semotum acceperit. Ad hæc cur aqua Aristoteli non est levis in regione sua, si è profundo ad superficiem terræ videatur emergere? Cur item aer ad ignis regionem illam non ascendit ubi ignis nihil aliud præter attritum aerem esse creditur: & sistente cælo nihil esse posse præter aerem convincetur? 39. Si item omnia gravitatem habent præter ignem, certè ignis qui in concavo cæli fingitur, æquivoce est cum eo qui apud nos est, ad quos numquam inde descendit: à quo enim deorsum trudi potest? quid est quod ipsum pellat huc? quomodo in horum compositionem venit? quomodo (consequenter) elementi unus exequitur? 29. 39.

ARTIC. LXXX.

GRAVITAS & LEVITAS nihil aliud est præter appulsum partium ad locum suum, in quo vel moveantur vel quiescant, & per quod ferri debeant: pro quo qualibet pars tum gravis tum levis esse intelligitur: quæ ubi nata est esse degens, nec gravis est neque levis. relinquitur ergo gravis levisque ratio respectiva tantum, per absolutas enim differentias mundi locales nullum est. Quocirca bene Plato in Timæo dicit, in cælo non esse

non esse aliud quidem sursum, aliud verò deorsum, si ex omni parte simile est, & vndique oppositis pedibus ambulabit vnusquisque ipse sibi. Hunc frustra refricat Aristoteles, sicut etiam cum grauius bene dicebatur in Timæo esse quod ex pluribus est. leuius autem quod ex paucioribus.

CONCLUSIO

Videant igitur domini Peripatetici, an ex fide viri, exque credendi consuetudine deceptus, an firma aliqua ratione munitis, vna cum eorum principe, tam torus oculus antiquam philosophiam intuentibus, ista resurgenti veritatis semina sordescant. Nos etenim interim postquam quorundam nouas (si quas habent pro sua causa) rationes audiuerimus, propositorum articulorum ampliores rationes elucidabimus.

FINIS.